

ΕΙΣΙΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

ΥΠΟ

ΤΙΜ. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Ὑφηγητοῦ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ
Πανεπιστημίῳ.

Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς
Νομολογίας Τόμος ΙΓ' φυλλάδιον γ'.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΑΘΗΝΩΝ

N

1205

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

3 — Ὁδὸς Ὀφθαλμιατρείου — 3

1893

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

0-1

ΕΙΣΙΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

ΥΠΟ

ΤΙΜ. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Ὑφηγητοῦ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ
Πανεπιστημίῳ.ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ

830

Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς
Νομολογίας Τόμος ΙΓ' φυλλάδιον γ'.

22 ΣΕΠ. 1958

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Τ. ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚ ΔΩΡΕΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

3 — Ὁδὸς Ὀφθαλμιατρείου — 3

1893

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΕΙΣΙΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

Κύριοι,

Τὸ θέμα τῆς πρώτης μου ταύτης πρὸς ὑμᾶς διαλέξεως δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐκλέξω. Διότι πάσης ἄλλης ἐν τῇ ποινικῇ ἐπιστήμῃ ἐρεῦνης προηγεῖται ἀναγκαίως ἡ ἔρευνα περὶ τοῦ δικαιολογικοῦ λόγου τῆς ποινῆς. Ἄν ἡ ποινικὴ ἐπιστήμη σκοπῇ τὴν ἐξεύρεσιν καὶ τὸν καθορισμὸν τῶν τηρητέων ὑπὸ τῆς πολιτείας κανόνων ἐν τῇ ἐνασκήσει τοῦ δικαίωματος τοῦ ἐπιβάλλειν ποινάς, πῶς τὸ ἔργον αὐτῆς τοῦτο ἔσται ἐφικτὸν ἂν μὴ κατὰ πρῶτον ἐξετασθῇ καὶ γνωσθῇ ἐκ τίνος δικαιολογικοῦ λόγου ἡ πολιτεία ἀντλεῖ τὸ δικαίωμά της τοῦτο; Μόνον ἀπὸ τῆς λύσεως τοῦ προβλήματος τούτου ὀρμώμενοι δυνάμεθα νὰ χαράξωμεν ὡς οἶόν τε ἐπακριβῶς τὰ ὅρια τοῦ τῇ πολιτείᾳ γενικῶς ἀναγνωριζομένου δικαίωματος πέραν τῶν ὁποίων τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς αὐθαίρετον μεταβάλλεται βίαν καὶ ἀλόγιστον ὠμότητα. Ἄνευ τῆς ἐρεῦνης ταύτης ἀδύνατος ἔσται ὁ καθορισμὸς τῶν πράξεων ἐκείνων ἐφ' ὧν ἡ πολιτεία δικαιούται καὶ ὀφείλει νὰ ἐπιβάλλῃ ποινάς, ὡς καὶ τοῦ εἴδους καὶ τοῦ μέτρου τῶν ἐπιβλητέων ποινῶν, ἀδύνατος πᾶσα περὶ τοῦ ἰσχύοντος ποινικοῦ δικαίου νομοθετικὴ κρίσις καὶ πᾶσα ἐν τῷ μέλλοντι τελειότερα διαμόρφωσις καὶ μεταρρύθμισις αὐτοῦ. Εὐλόγως, ὅθεν, ἡ τοιαύτη ἔρευνα ἐθεωρήθη πάντοτε ὡς τὸ ἔδαφος ἐφ' οὗ ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα τῆς συστηματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ποινικοῦ δικαίου θεμελιού-

ται. Ὁ δὲ νομίζων ὅτι δύναται νὰ παραλίπη ταύτην ὁμοιάζει τὸν πειρώμενον νὰ οἰκοδομήσῃ ἐν τῷ κενῷ.

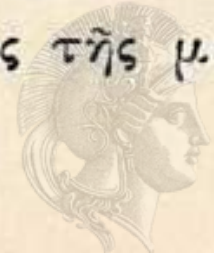
Δὲν θὰ ἀνελίζω πρὸ ὑμῶν τὴν μακρὰν ἄλυσιν τῶν θεωριῶν ἃς τινὰς προήγαγεν εἰς φῶς ἡ μελέτη τοῦ θεμελιώδους τῆς ποινῆς προβλήματος, ἀλλὰ γενικὴν ποιούμενος αὐτῶν ἐπισκόπησιν θέλω ἐπιχειρήσει ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ σκιαγραφήσω τὴν εἰκόνα τοῦ συναπτομένου δεινοῦ καὶ μακροῦ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἀγῶνος, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ καθορίσω τὴν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ θέσιν μου.

Κυρίως ἡ πάλη συνάπτεται μεταξὺ δύο ἰδεῶν περὶ ἑκατέραν τῶν ὁποίων πολυπληθεῖς συσπειροῦνται θεωρίαι ὡς τόσοι ἀγωνισταί, ἕκαστος διὰ τοῦ ἰδίου ὅπλου, τὴν αὐτὴν προασπίζοντες σημαίαν.

Ἐξ ἑνὸς μέρους ἴσταται ἡ ἰδέα τῆς ἀνταποδόσεως ἢ τῆς δικαιοσύνης καθ' ἣν ἡ ποινὴ ἀπορρέει ἀμέσως καὶ ἀναγκαίως ἀπὸ τοῦ ἀδικήματος οὔσα ἡ ἀναπόφευκτος αὐτοῦ συνέπεια· ὁ δικαιολογικὸς αὐτῆς λόγος κεῖται ἐν τινὶ ἀπολύτῳ, ἀνωτέρῳ καὶ ἀνεξαρτήτῳ πάσης ἀνθρωπίνης βουλήσεως ἀνάγκῃ ἐπιβαλλούσῃ τὴν ἀνταπόδοσιν τοῦ διαπραχθέντος κακοῦ δι' ἑτέρου κακοῦ. Ἡ ποινὴ οὐδένα ἐπιδιώκει ἔξω αὐτῆς κείμενον σκοπὸν· ὁ σκοπὸς τῆς ποινῆς ἔγκειται ἐν τῇ ἐννοίᾳ αὐτῆς· εἶνε ἡ διὰ ταύτης ἐπιδιωκομένη καὶ πραγματοποιμένη ἐξιλέωσις τοῦ γενομένου κακοῦ. Ὑπὲρ τῆς ἰδέας ταύτης ἀγωνίζονται πᾶσαι αἱ ἀπόλυτοι κληθεῖσαι θεωρίαι.

Τὴν ἀντίθετον ὅλως τρέπεται ὁδὸν ἡ ἰδέα τῆς σκοπιμότητος ἢ τῆς ὠφελείας. Κατ' αὐτὴν ἡ ποινὴ εἶνε τὸ μέσον πρὸς ἐπιδιώξιν σκοποῦ τινος ἀναγκαίου τῇ κοινωνικῇ τάξει· ἐκ τοῦ σκοποῦ δὲ τούτου δικαιολογεῖται καὶ ἐπὶ τούτου θεμελιούται ἡ ὑπαρξίς αὐτῆς. Ἡ ποινὴ ἀφορᾷ οὐχὶ εἰς τὸ παρελθὸν ἀλλ' εἰς τὸ μέλλον, ἐπιδιώκει οὐχὶ τὴν ἀνταπόδοσιν τοῦ πραχθέντος ἀδικήματος ἀλλὰ τὴν πρόληψιν νέων ἐν τῷ μέλλοντι ἀδικημάτων. Ὑπὸ τῆς ἰδέας ταύτης ἐμπνέονται πᾶσαι αἱ σχετικαὶ καλούμεναι θεωρίαι.

Οἱ ἐπιφανέστεροι διερμηνεῖς τῆς ἰδέας τῆς ἀνταποδόσεως εἰσὶν οἱ Γερμανοὶ φιλόσοφοι Kant, Hegel καὶ Herbart, ἀπὸ τῶν θεωριῶν τῶν ὁποίων ἀπέρρευσαν καὶ πᾶσαι σχεδὸν αἱ τῶν μετέπειτα φιλοσόφων καὶ ποινικολόγων ἀπόλυτοι θεωρίαι. Διὰ γλώτσης σκοτεινῆς μέχρι τοῦ ἀκαταλήπτου ἀνέρχονται οὗτοι εἰς τὰς αἰθερίας τῆς μετα-

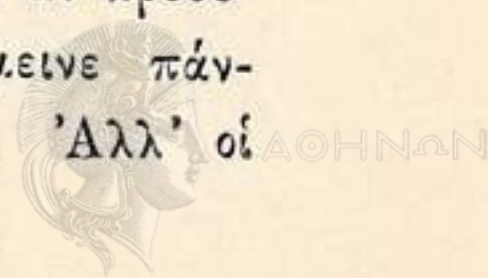
φυσικῆς σφαίρας καὶ ἐκεῖ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἀνευρίσκουσι τὴν πηγὴν καὶ τὴν θεμελιώδη βάσιν τῆς ποινῆς.

Ἡ ποινή, κατὰ τὸν Kant, εἶνε ἀπαίτησις ἐπιτακτικῆ τοῦ πρακτικοῦ λόγου ἐπιβάλλοντος ἀπολύτως τὴν τιμωρίαν τοῦ διαπραχθέντος ἀδικήματος, τὴν ἀνταπόδοσιν τοῦ γενομένου κακοῦ· ὁ ποινικὸς νόμος εἶνε *πρόσταγμα κατηγορηματικὸν* (ein kategorischer imperatif) οὗ τινος ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται ἡ παράβασις. Ἡ ποινή οὐδένα ἐπιδιώκει μέλλοντα σκοπὸν, οὐδέποτε δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέσον πρὸς παραγωγὴν ἐτέρου ἐν τῷ μέλλοντι ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἐπιβάλλεται πάντοτε καὶ ἀναγκαίως ἕνεκα τοῦ τελεσθέντος ἀδικήματος. Καὶ ἂν ἔτι ἡ πολιτικὴ κοινωνία εὕρισκετο ἐν τῇ στιγμῇ τῆς διαλύσεώς της, πρὸ ταύτης ὁ τελευταῖος ἐν ταῖς φυλακαῖς εὐρισκόμενος φονεὺς ἔδει νὰ θανατωθῇ ἵνα μὴ τὸ ἀδίκημα μείνῃ ἄνευ ποινῆς.

Ἐν τῇ διαλεκτικῇ ἀναπτύξει τῆς ἰδέας τοῦ δικαίου ἀνευρίσκει ἀφ' ἐτέρου ὁ Hegel τὴν δικαιολογικὴν βάσιν τῆς ποινῆς. Τὸ δίκαιον εἶνε ἡ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κόσμῳ παράστασις τῆς λογικῆς οὐσίας τῆς βουλήσεως, ἥτις αὐτὴ μὲν καθ' ἑαυτὴν εἶνε ἀπρόσβλητος δυναμένη μόνον νὰ προσβληθῇ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ αὐτῆς ὑποστάσει, τῷ δικαίῳ. Διὰ τοῦ ἐγκλήματος ἡ ἀτομικὴ βούλησις ἀντιτιθεμένη κατὰ τοῦ δικαίου, τοῦτέστι κατὰ τῆς λογικῆς οὐσίας καὶ ὑπάρξεως τῆς καθολικῆς βουλήσεως ἀντιτίθεται πρὸς ἑαυτὴν καὶ ἐπομένως οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχῃ ὑπαρξιν. Εἶνε ἀπλοῦν φαινόμενον οὗτινος ἡ οὐσία εἶνε ὅτι αἴρει αὐτὸ ἑαυτό. Διὰ τῆς ποινῆς ἀποκαλύπτεται καὶ ἀνακηρύσσεται ἡ ἀνυπαρξία τοῦ ἐγκλήματος, ἡ κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον ὑπαρξις αὐτοῦ. Ἡ ποινή, ἐπομένως, καθὸ ἄρνησις τοῦ ἐγκλήματος εἶνε ἡ ἄρνησις τῆς ἀρνήσεως τοῦ δικαίου καὶ συνεπῶς ἡ βεβαίωσις, ἡ ἐπανόρθωσις αὐτοῦ.

Τὴν ἀνταπόδοσιν, ἐπὶ τέλει, τοῦ διαπραχθέντος κακοῦ παριστᾷ ὁ Herbart ὡς ἀνάγκην αἰσθητικὴν ἐπιβαλλομένην ἐκ τοῦ συναισθήματος τῆς ἀπαρασκείας ὅπερ γεννᾷ πᾶσα ἄνευ ἀνταμοιβῆς μένουσα ἀγαθὴ ἢ κακὴ πράξις.

Οἷονδῆποτε καὶ ἂν ὑπεδύθῃ μορφήν, οἷονδῆποτε καὶ ἂν προσέλαβεν ὄνομα ἡ ἰδέα τῆς ἀνταποδόσεως, κατ' οὐσίαν παρέμεινε πάντοτε ἡ αὐτὴ ὡς ὑπὸ τῶν φιλοσόφων τούτων διευτυπώθη. Ἄλλ' οἱ

νεώτεροι τῆς ἀνταποδόσεως ὁπαδοὶ συνησθάνθησαν τὴν ἀνάγκην νὰ ἀναγνώρισωσι καὶ σκοπὸν τινὰ ἐν τῇ ποινῇ προσχωροῦντες ἐν πρὸς τὴν ἀντίπαλον ἰδέαν βῆμα. Οὕτω κατὰ τὸν Berner ¹ ἡ «ποινὴ εἶνε πρᾶξις δικαιοσύνης· ἡ ἀνταπόδοσις εἶνε ἡ θεμελιώδης αὐτῆς οὐσία. Ἄλλ' ἐντὸς τῶν ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης χαρασσομένων ὁρίων τῆς ποινῆς δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψει καὶ οἱ δι' αὐτῆς ἐπιδιωκόμενοι σκοποί : ἡ ἱκανοποίησις τοῦ παθόντος, ἡ βελτίωσις, ἡ ἐκφόβησις τοῦ ἐγκληματίου». Ἐπὶ παρομοίων δὲ βασίζονται συνδυασμῶν καὶ πᾶσαι αἱ ὑπὲρ τῆς ἰδέας τῆς ἀνταποδόσεως ὑπερμαχοῦσαι νεώτεραι θεωρίαι, δι' ὃ καὶ μικταὶ ἀπεκλήθησαν. Ὡς σημεῖον ἀφετηρίας, ὡς θεμελιώδη βάσιν ἔχουσai πάντοτε τὴν ἰδέαν τῆς ἀνταποδόσεως, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐπομένως τὴν ἀνάγκην καὶ τὰ ὅρια τῆς ποινῆς ἐπιχειροῦσαι νὰ πορισθῶσιν, ἐπιζητοῦσι συνάμα διὰ τεχνητοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον συνδέσμου πρὸς τὴν κυρίαν αὐτῶν ἰδέαν νὰ συμβιβάσωσι καὶ τὴν ἰδέαν τῆς σκοπιμότητος, ἄνευ ἐσωτερικῆς τινὸς συναφείας. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον ὡς δικαιολογικὴν βάσιν τῆς ποινῆς τὴν ἰδέαν τῆς ἀνταποδόσεως παραδέχονται, οὐδαμῶς κατ' οὐσίαν διαφέρουσι τῶν ἀπολύτων θεωριῶν καὶ δὲν δύνανται, ἐπομένως, ἰδίαν νὰ ἀποτελέσωσι κατηγορίαν ².

Ἐκ τῶν σχετικῶν θεωριῶν αἱ τὴν μείζονα σχοῦσαι ἐπίδοσιν καὶ τὴν μείζονα ἀσκήσασαι ἐν τῇ διαμορφώσει τοῦ θετικοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐπίδρασιν εἶνε ἡ θεωρία τῆς ἐκφοβήσεως καὶ ἡ τῆς βελτιώσεως.

Διὰ τῆς πρώτης ὡς σκοπὸς τῆς ποινῆς, καὶ συνεπῶς ὡς δικαιολογικὸς αὐτῆς λόγος ἀνακηρύσσεται ἡ ἐκφόβησις δι' ἧς καὶ μόνῃς ἐφικτὴ θεωρεῖται ἡ ἀπὸ μελλόντων ἐγκλημάτων ἀποτροπὴ. Ἡ ἐκφόβησις οὐχὶ μόνον τοῦ περιπεσόντος ἤδη εἰς τὸ ἐγκλημα ἀλλὰ καὶ παντὸς ἄλλου δυναμένου ἐν τῷ μέλλοντι νὰ περιπέσῃ εἰς αὐτό, ἡ διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ποινῶν κατορθουμένη. Ἀπὸ τῆς θεωρίας ταύ-

¹ Lehrb. s. 29, 31. 33.

² Καὶ ὁ Röder ὁ ἐκτενῆ γράψας μονογραφίαν (Die herrschenden Grundlehren von Verbrechen und Strafen δὲν διακρίνει τὰς τοιαύτας θεωρίας ἀπὸ τῶν ἀπολύτων ἀλλ' ἀπλῶς ὡς νέαν μορφήν ἐκείνων τὰς θεωρεῖ καὶ εἰς τὸν αὐτὸν ὑποβάλλει ἔλεγχον. ἴδ. σ. 15 κλπ.—Ὁμοίως δὲ ὁ Geyer μόνον ἀπολύτους καὶ σχετικὰς θεωρίας ἀναγνώριζει. (Encyclopädie der Rechtswiss. σελ. 694.

της ἀπέρρευσε καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Feuerbach διατυπωθεῖσα θεωρία τοῦ ψυχολογικοῦ καταναγκασμοῦ, κατὰ τοῦτο μόνον διαφέρει αὐτῆς ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐκφοβήσεως προσδοκᾷ κατὰ πρῶτον λόγον ἀπὸ τῆς ἐν τῷ νόμῳ ἀπειλῆς τῆς ποινῆς. Διὰ ταύτης ἐπιτυγχάνεται ὁ πρὸς ἀποτροπὴν ἀπὸ τοῦ ἐγκλήματος ψυχολογικὸς καταναγκασμὸς καθόσον ὡς ἀντίρροπος τῆς προσδοκωμένης ἀπὸ τοῦ ἐγκλήματος ἀπολαύσεως παρίσταται ἐν τῷ πνεύματι ἡ ἰδέα τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπειλουμένου κακοῦ.

Ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος ταῖς θεωρίαις ταύταις εἶνε ἡ θεωρία τῆς βελτιώσεως. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅπερ ἐν ἐκείναις ἐπιδιώκεται διὰ τοῦ ἐμπνεομένου ὑπὸ τῆς ποινῆς τρόμου ἐπιζητεῖται ἐν ταύτῃ διὰ τῆς ἠθικῆς τοῦ ἐγκληματίου ἀναμορφώσεως. Εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον δεόν νὰ τείνη ἡ ποινή, καταπνίγουσα ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ ἐγκληματίου τὴν πρὸς τὸ ἐγκλημα τάσιν, ἐνισχύουσα δὲ καὶ ζωογονοῦσα τὸ ἠθικὸν αἶσθημα τοῦ πρὸς τὴν νόμιμον τάξιν σεβασμοῦ. Ἡ θεωρία αὕτη ὑπέροχον κατέλαβε μεταξὺ τῶν σχετικῶν θεωριῶν θέσιν, ἕνεκα τῆς ἐπιδράσεως ἣν ἔσχεν ἐν τῇ πρακτικῇ ἐφαρμογῇ τῶν κατὰ τῆς ἐλευθερίας ποινῶν.

Παρέρχομαι ἄνευ μνείας τὰς ἐπιλοίπους σχετικὰς θεωρίας, καθόσον ἡ ἀπαρίθμησις αὐτῶν κατ' οὐδὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ τῷ σκοπῷ τῆς ἐμῆς μελέτης. Ἡ κυρία ἰδέα, ἡ δημιουργὸς πασῶν τῶν θεωριῶν τούτων εἶνε ὅτι : ὁ σκοπὸς εἶνε ὁ δικαιολογικὸς λόγος τῆς ποινῆς. Τῆς ἰδέας δὲ ταύτης προτίθεμαι κυρίως νὰ ἀνερευνήσω τὴν ἀξίαν κατ' ἀντιπαραβολὴν πρὸς τὴν ἀντίπαλον ταύτῃ ἰδέαν τῆς ἀνταποδόσεως καὶ οὐχὶ τὴν σχετικὴν πρὸς ἀλλήλας ἀξίαν τῶν ὑπὲρ ταύτης ἀγωνιζομένων θεωριῶν.

II

Τοιαύτη ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ διεξαγομένη ἐν τῇ ποινικῇ ἐπιστήμῃ πάλῃ περὶ τοῦ θεμελιώδους τῆς ποινῆς προβλήματος. Προσεπάθησα ἐν τοῖς ἀνωτέρω νὰ δώσω ὑμῖν ὅσον ἔνεστι σαφῇ τὴν ἔννοιαν τῶν συγκρουομένων ἰδεῶν. Ἦδη θέλω ἐπιχειρήσει παραβάλλων ταύτας πρὸς ἀλλήλας νὰ συναγάγω τὸ πόρισμα τῆς ἐμῆς μελέτης, νὰ ἐξενέγκω τὴν ἐμὴν ἀσθενῆ ἐπὶ τοῦ προβλήματος γνώμην.

Ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ ἐρρήθη ἡ μακρὰ καὶ ἄλυτος ἔτι ἔρις περὶ τῆς δι-

καιολογικῆς βάσεως τῆς ποινῆς δὲν ἔχει ἀπλῆν θεωρητικὴν ἀξίαν χρησιμεύουσα ὡς τὸ πεδίον ἀγόνων καὶ σχολαστικῶν φιλοσοφικῶν συζητήσεων. Δι' αὐτῆς δὲν ἐπιζητεῖται ἀπλῶς ἡ ἐξεύρεσις λόγου τινὸς νομιμοποιούντος τὸ δικαίωμα τῆς πολιτείας τοῦ ἐπιβάλλειν ποινάς, διότι ἀληθῆς μωρία ἤθελεν εἶσθαι ἡ ἄρνησις τοῦ τοιούτου δικαίωματος· ἀλλ' ἐπιζητεῖται πρὸ παντὸς καὶ κυρίως ἡ ἐξεύρεσις τῶν ὀρίων αὐτοῦ. Τίνες αἱ πράξεις ἐκεῖναι καθ' ὧν ἡ πολιτεία δικαιουται νὰ ἐπιβάλλῃ ποινάς, ποῖον τὸ εἶδος καὶ τὸ μέτρον τῶν ἐπιβλητέων ποινῶν ; Ἰδοὺ τὰ κατ' ἐξοχὴν πρακτικὰ ζητήματα ὧν ἡ λύσις ἐπιβάλλεται κατὰ πρῶτον λόγον καὶ ἀναγκαίως, συνδέεται δὲ ἀρρήκτως πρὸς τὴν περὶ τῆς καιολογικῆς βάσεως τῆς ποινῆς θεωρίαν. Τὴν σχετικὴν, ἐπομένως, ἀξίαν τῶν συγκρουομένων ἰδεῶν δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν ἐκ τῆς συμβολῆς ἣν ἑκάτερα αὐτῶν παρέχει πρὸς λύσιν τῶν ζητημάτων τούτων. Θεωρία μὴ δυναμένη νὰ παράσχῃ ἡμῖν θετικὴν καὶ ἀσφαλῆ τὴν βάσιν ἐφ' ἧς στηρίζομενοι δυνάμεθα νὰ διαγράψωμεν τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας καὶ τὴν ἔντασιν τῆς ποινῆς εἶνε ἀπλῆ κενολογία οὐδένα ἔχουσα λόγον ὑπάρξεως καὶ οὐδένα ἐκπληροῦσα σκοπόν.

Ἡ ποινὴ εἶνε ἡ ἀναπόφευκτος συνέπεια τοῦ ἀδικήματος, εἶνε ἡ ἀναγκαία ἀνταπόδοσις αὐτοῦ, ἰσχυρίζονται οἱ ὑπέρμαχοι τῶν ἀπολύτων θεωριῶν. Ἀλλ' ἀδίκημα ἐστὶ πᾶσα πράξις ἀντιβαίνουσα τῷ δικαίῳ, ἐνῷ κοινῶς ὁμολογεῖται ὅτι πᾶν ἀδίκημα δὲν εἶνε ἀξιόποινον. Τίνα τὰ ἀδικήματα ἐκεῖνα ὧν ὡς ἀναγκαία κρίνεται συνέπεια ἡ ποινὴ ; Πολλαχῶς ἐπειράθησαν ἐν τῇ πλάστιγγι τῆς δικαιοσύνης σταθμίζοντες τὰ διάφορα τῶν ἀδικημάτων εἴδη νὰ ἐξεύρωσι σταθεροὺς τινὰς καὶ ἀναλλοιώτους χαρακτῆρας προσδίδοντας εἰς τὸ ἀδίκημα τὴν σφραγίδα τοῦ ἀξιοποίνου πρὸς διάκρισιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ μὴ ἀξιοποίνου τοῦ ἀστικοῦ καλουμένου ἀδικήματος.

Τὰς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀναπτυχθείσας θεωρίας δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν εἰς δύο μεγάλας κατηγορίας, καθόσον αἱ μὲν τούτων ἀνευρίσκουσι τὸ διακριτικὸν γνῶρισμα τῆς ἀξιοποίνου πράξεως ἐν τῷ ὑποκειμενικῷ αὐτῆς στοιχείῳ, ἐν τῇ βουλήσει, δηλονότι, τοῦ πράτοντος, αἱ δὲ τούναντίον ἐν τῷ ἀντικειμενικῷ ἦτοι ἐν τῇ ἐξωτερικῇ ταύτης πραγματώσει.

Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν ἀνάγεται ἡ θεωρία τοῦ Hegel¹ ἐφ' ἧς καὶ νέαι ἐπωκοδομήθησαν οὐδὲν μὲν πρὸς ἐνίσχυσιν προστιθέμεναι ἀλλ' ἀπλὴν περίφρασιν ἐκείνης ἀποτελοῦσαι. Συνεπὴς τῇ περὶ ποινῆς θεωρίᾳ αὐτοῦ ὁ Hegel ὡς ἀξιόποινον ἀδίκημα χαρακτηρίζει ἐκεῖνο ἐν ᾧ περιέχεται ἀντίθεσις τῆς βουλήσεως τοῦ πράττοντος πρὸς τὴν καθολικὴν βούλησιν τὴν ἐν τῷ δικαίῳ ἐκδηλουμένην, ἄρνησις τοῦτέστι τοῦ δικαίου ἥτις καὶ μόνη ἐπισύρει ὡς συνέπειαν (κατὰ τὴν φρασεολογίαν τοῦ φιλοσόφου) τὴν ἄρνησιν τῆς ἀρνήσεως, τὴν ποινὴν. Ἐν τῷ ἀστικῷ, τούναντίον, ἀδικήματι ἡ βούλησις τοῦ πράττοντος δὲν ἀντιτίθεται πρὸς τὸ δίκαιον διότι οὗτος οὐχὶ μόνον δὲν ἀρνεῖται, ἀλλὰ τούναντίον ἀναγνωρίζει τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ κύρος τῶν κανόνων τοῦ δικαίου, ὅ,τι δὲ μόνον ἀρνεῖται εἶνε τὸ ἐφ' ὠρισμένου πράγματος δικαίωμα ἑτέρου προσώπου.

Ἀξιόποινον, ἐπομένως, ἀδίκημα εἶνε, κατὰ τὸν Hegel, μόνον τὸ ἐκ δολίας πηγάζον προαιρέσεως. Διότι προδήλως ἐν τῷ ἐξ ἀμελείας ἀδικήματι οὐδεμία ὑφίσταται ἀντίθεσις τῆς ἀτομικῆς τοῦ πράττοντος βουλήσεως πρὸς τὸ δίκαιον.

Ἄλλ' ἡ θεωρία αὕτη ἐξοβελίζουσα ἀπὸ τοῦ κύκλου τῶν ἀξιοποιῶν πράξεων πάντα τὰ ἐξ ἀμελείας ἐγκλήματα, περιλαμβάνουσα δ' ἀφ' ἑτέρου ἐν αὐτῷ καὶ τὰ ἐκ δόλου πηγάζοντα ἀστικά ἀδικήματα, οὐδεμίαν πρακτικὴν δύναται νὰ ἔχῃ ἀξίαν. Διότι ἀντιτίθεται εἰς στοιχειώδεις καὶ κοινῶς παραδεδεγμένας ὑπὸ τοῦ θετικοῦ δικαίου ἀρχὰς ὧν δὲν δύναται τις σπουδαίως νὰ ἀμφισβητήσῃ τὸ κύρος, ἂν μὴ αἱ θεωρίαι αὐτοῦ ἀποβλέπωσιν οὐχὶ εἰς τὴν ἐν τῷ πραγματικῷ κόσμῳ ἐξελισσομένην ζωὴν, ἀλλ' εἰς ἑτέραν ἰδεώδη καὶ ἀνύπαρκτον.

Μελετῶντες δὲ καὶ τὰς λοιπὰς θεωρίας αἵτινες ἐν τῇ βουλήσει τοῦ πράττοντος θέτουσι τὸν διακριτικὸν τοῦ ἀξιοποίνου ἀδικήματος χαρακτῆρα, εὐρίσκομεν ὅτι εἰς τὸ αὐτὸ ἀπολήγουσι σημεῖον, καὶ τοι ὑπὸ διάφορόν πως ἐμφανιζόμεναι μορφήν. Ἐν τῷ ἀξιοποίνῳ ἀδικήματι, λέγει ὁ Köstlin, ἡ ἀτομικὴ βούλησις ἀντιτίθεται πρὸς τὴν καθολικὴν, ἐνῷ ἐν τῷ ἀστικῷ ὁ πράττων, τούναντίον, πιστεύει ὅτι ἐμμένει ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν καθολικὴν βούλησιν καὶ τὴν ἁρμονίαν ταύτην μάλιστα ἐπιδιώκει².

¹ Philosophie des Rechts § 82—104.

² N. Revision § 3, System § 2.

Ἡ τελευταία ἀπόπειρα πρὸς διάγνωσιν τῆς ἀξιοποίνου πράξεως ἀπὸ τῆς ἐπόψεως τῆς Ἑγελειανῆς θεωρίας ὀρμωμένη εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ Hälschner ἐν τῇ νεωτέρᾳ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ ἐκδόσει ἐπιχειρηθεῖσα. Περὶ τῆς θεωρίας ταύτης ἐπιτραπήτω μοι μακρότερόν πως νὰ ποιήσωμαι λόγον, διότι εἶνε ἡ μόνη ἥτις εἰσέτι ἀνθίσταται κατὰ τῆς κρατησάσης, ὡς κατωτέρω ρηθήσεται, ἐπὶ τοῦ ζητήματος δόξης. Ἀδίκημα, λέγει ὁ ἐπιφανὴς συγγραφεύς, εἶνε πᾶν ὅ,τι ἀντίκειται τῷ δικαίῳ. Ἀλλὰ τὸ δίκαιον δὲν εἶνε φυσική, εἶνε ἠθικὴ δύναμις ἐπιβάλλουσα κανόνας τῇ ἀνθρωπίνῃ βουλήσει, ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι μόνον ἡ βούλησις δύναται νὰ ᾗ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ δίκαιον, τὸ ἀδίκημα τούτέστι παρίσταται πάντοτε ὡς ἐξωτερικὴ παράστασις τῆς βουλήσεως καὶ οὐδέποτε γεγονὸς ἐν οὐδενὶ διατελοῦν συνδέσμῳ πρὸς τὴν βούλησιν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀδίκημα¹. Ἀλλὰ τὸ ἀδίκημα δὲν προϋποθέτει πάντοτε ἐνοχὴν παρὰ τῷ πράττοντι διότι ἐνδέχεται ἡ βούλησις αὐτοῦ νὰ ἀντιτίθεται τῷ δικαίῳ συνεπείᾳ πλάνης ἐξ ἧς οὗτος πιστεύει ὅτι συμφώνως τῷ δικαίῳ ἐνεργεῖ. Τοῦτο εἶνε τὸ ἀνεύθυνον ἀδίκημα κατ' ἀντιπαραβολὴν πρὸς τὸ ὑπεύθυνον ὅπερ εἶνε πάντοτε τὸ προϊόν βουλήσεως ἐν ἐπιγνώσει ἀντιτιθεμένης τῷ δικαίῳ.²

Ἄλλ' ὑπάρχουσι περιπτώσεις τοῦ ὑπευθύνου ἀδικήματος καθ' ἃς ἡ ἐνοχὴ παρίσταται ὡς ἀμέλεια, συνισταμένη ἐν τῇ παραμελήσει, τῇ παραλείψει τῆς κατὰ καθῆκον ὀφειλομένης προσοχῆς, ὡς καὶ περιπτώσεις ἐκ προθέσεως ἀντιθέσεως πρὸς τὸ δίκαιον καθ' ἃς τις ὁμῶς δὲν ἐκπληροῖ μόνον ὅ,τι κατὰ καθῆκον ὑπὸ τοῦ δικαίου ἐπιβαλλόμενον ὤφειλε νὰ ἐκπληρώσῃ. Ἡ ἐν ἀπάσαις ταῖς περιπτώσεσι ταύταις ἀντίθεσις τῆς βουλήσεως πρὸς τὸ δίκαιον παρίσταται ἀπλῶς ὡς ἀρνητικὴ, καθόσον ὁ ἐνοχος δὲν συμμορφοῖ μὲν τὴν ἰδίαν βούλησιν πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ δικαίου, ἀπειθῶν καὶ μὴ ἐκπληρῶν τὰ ὑπ' αὐτῶν ἐπιτασσόμενα, ἀλλὰ δὲν ἀρνεῖται συγχρόνως τὸ κῦρος καὶ τὴν ὑποχρεωτικὴν αὐτῶν ἰσχύν³. Τούναντίον δ' ἐν ἄλλαις περιπτώσεσιν ἡ βούλησις τοῦ πράττοντος μὴ περιοριζομένη εἰς ἀρνητικὴν πρὸς τὰ ἐπιτάγματα τοῦ δικαίου ἀπείθειαν παρίσταται ἐνεργός, καθὸ ἀπολή-

¹ Das gem. deutsch. straf. I σ. 18.

² Αὐτόθι σ. 19, 20.

³ Αὐτόθι σ. 25.

γουσα εἰς ἐνέργειαν ἀντιτιθεμένην τῷ δικαίῳ. Οὗτος δ' εἶνε ὁ ἰδιάζων χαρακτήρ τοῦ ἀξιοποίνου ἀδικήματος, ἡ θετικὴ τοῦτέστι, τῆς βουλήσεως πρὸς τὸ δίκαιον ἀντίθεσις, καὶ ἡ κατ' αὐτοῦ ἐνέργεια δι' ἧς ὁ πράττων ἀρνούμενος τὸ κῆρος καὶ τὴν δύναμιν τοῦ δικαίου εἰς τοὺς κανόνας αὐτοῦ ζητεῖ νὰ ὑποκαταστήσῃ τοὺς κανόνας τῆς ἰδίας βουλήσεως ¹. Ὁ κατὰ τοῦ δικαίου ἐπαγόμενος, οὕτω, ἐξαναγκασμὸς ὡς ἀπαραίτητον συνέπειαν ἐπιφέρει τὸν ἐξ ὑπαμοιβῆς ἀντιτασσόμενον ὑπὸ τοῦ δικαίου ἐξαναγκασμὸν πρὸς ὑποταγὴν τῆς ἀποστάτιδος βουλήσεως εἰς τὰς διατάξεις αὐτοῦ. Τὸ δὲ μέσον πρὸς τὸν ἐξαναγκασμὸν τοῦτον εἶνε ἡ ποινὴ ἧς ἐπομένως ὁ δικαιολογικὸς λόγος κεῖται ἐν αὐτῷ τῷ ἐγκλήματι ².

Τὸ καταδειχθὲν ἄτοπον ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ Hegel δι' ἧς ἀποκλείονται ἀπὸ τοῦ κύκλου τῶν ἀξιοποίνων πράξεων πάντα τὰ ἐξ ἀμελείας ἐγκλήματα παρίσταται καὶ ἐν τῇ θεωρίᾳ ταύτῃ, καὶ ἔτι μᾶλλον πρόδηλον καθὼς μὴ ἐξαγόμενον ἐκ γενικῶν ἐκφράσεων ἀλλὰ σαφῶς καὶ κατηγορηματικῶς ἐκφραζόμενον. Ἀλλ' εἰς τὸ πρῶτον τοῦτο ἄτοπον ἐπιπροστίθεται καὶ ἕτερον καθόσον δι' αὐτῆς ἀπαλλάσσονται πάσης ποινῆς καὶ τὰ διὰ παραλείψεως τελούμενα ἐγκλήματα, διότι, ὡς εἴρηται, ὡς χαρακτήρ τῆς ἀξιοποίνου πράξεως τίθεται ἡ θετικὴ τῆς βουλήσεως πρὸς τὸ δίκαιον ἀντίθεσις καὶ κατ' αὐτοῦ ἐνέργεια. Ἀλλ' ἀκριβῶς ἐν τοῖς διὰ παραλείψεως συνιστωμένοις ἐγκλήμασιν ὁ χαρακτήρ οὗτος ἐλλείπει.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἄτοπον τῆς θεωρίας αὐτοῦ κατενόησεν ὁ συγγραφεὺς καὶ ὁμολογῶν ὅτι τὰ ἐκ παραλείψεως ἐγκλήματα δὲν φέρουσι τὸν ὑπ' αὐτοῦ διαγραφέντα χαρακτήρα τῆς ἀξιοποίνου πράξεως, ἀναγκάζεται νὰ δημιουργήσῃ ἐξαιρετικὴν τάξιν ἀδικημάτων μὴ δυναμένων νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ἐγκλήματα, ἀλλ' ἐν τούτοις τιμωρουμένων δι' ὃν λόγον καὶ τὸ ἀστυνομικὸν καλούμενον ἀδίκημα, οὐχὶ τοῦτέστιν, ἕνεκα τῆς καθ' ὠρισμένου δικαιώματος προσβολῆς, διότι τοιαύτη δὲν λαμβάνει χώραν δι' αὐτῶν ἀλλ' ἕνεκα τοῦ κινδύνου ὃν ἡ διάπραξις αὐτῶν ἀπειλεῖ εἴτε καθ' ὠρισμένου δικαιώματος, εἴτε κατὰ τῶν ἐν γένει συμφερόντων τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ ἀσφαλείας. ³

¹ Αὐτόθι σ. 26—27.

² Αὐτόθι σ. 31.

³ Αὐτόθι σ. 34—35.

Ἄλλ' ὁ λόγος οὗτος δὲν δύναται νὰ ἐπεκταθῇ ἐφ' ὅλων τῶν διὰ παραλείψεως πραγματοποιμένων ἐγκλημάτων· διότι ὑπάρχουσιν ἐγκλήματα ἅτινα καίτοι διὰ παραλείψεως πραγματοποιούμενα περιέχουσι προσβολήν ὀρισμένου δικαιώματος οὐχὶ δὲ μόνον κίνδυνον τοιαύτης προσβολῆς· ὡς λ.χ. ἡ διὰ παραλείψεως ὀφειλομένης ἐνεργείας τελουμένη ἀνθρωποκτονία. Ἀληθῶς τὰ ἐγκλήματα ταῦτα διακρίνονται ὑπὸ τῶν ποινικολόγων ἀπὸ τῶν γνησίων ἐκ παραλείψεως ἐγκλημάτων (*delicta omissionis*) ἅτινα διὰ μόνης τῆς παραλείψεως ἄνευ ἐπακολούθου ἀποτελέσματος πραγματοποιῶνται. Ἄλλ' ὅμως δὲν ἀμφισβητεῖται ὅτι καὶ τούτων τῶν μὴ γνησίων (*delicta per omissionem comissa*) ὡς καὶ ἐκείνων, κοινὸς χαρακτήρ εἶνε ἡ ἔλλειψις θετικῆς τοῦ ἐνόχου ἐνεργείας. Κατὰ τὴν θεωρίαν, ἄρα τοῦ Hälschner, δεόν ταῦτα νὰ ἐξοβελισθῶσιν ἀπὸ τοῦ κύκλου τῶν ἀξιοποίνων πράξεων· Οὕτω ἡ μήτηρ ἡ δι' ἀσιτίας φονεύουσα τὸ ἴδιον τέκνον δὲν πράττει ἀξιόποινον ἀδίκημα! Κατάδηλον εἶνε τὸ ἄτοπον εἰς ὃ ἄγει ἡμᾶς ἡ συνεπὴς ἐν τοῖς πράγμασιν ἐφαρμογὴ τῆς θεωρίας ταύτης.

Καὶ ὁ δικαιολογικὸς δὲ λόγος ἐφ' οὗ στηρίζει ὁ συγγραφεὺς τὴν ὅλην αὐτοῦ θεωρίαν ἀποδεικνύεται μὴ συνάδων τῇ ἐκ τῶν πραγμάτων πείρᾳ. Ἐν τῇ θετικῇ, λέγει, κατὰ τοῦ δικαίου ἐνεργείᾳ ἐκδηλοῦται ἰσχυροτέρα καὶ δεινότερα ἢ ἀντίθεσις τῆς βουλήσεως τοῦ πράττοντος κατὰ τοῦ δικαίου, ὡς ἐν τῷ ἠθικῷ αὐτοῦ χαρακτήρι σταθερῶς ἐρριζωμένη· διότι ἡ τοιαύτη ἐνέργεια δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρᾶξις μεμονωμένη ἐκ στιγμιαίων αἰσθημάτων καὶ παροδικῶν περιστάσεων προκληθεῖσα, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ὡς τὸ προϊόν, ὡς ἡ ἐφαρμογὴ κανόνος ὃν ὁ πράττων ἔθηκεν ἑαυτῷ πρὸς κανονισμόν τῶν πράξεών του καὶ ὃν ἀναγκαστικῶς καὶ διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων ἐπιζητεῖ νὰ ὑποκαταστήσῃ εἰς τὸν κανόνα τοῦ δικαίου¹. Ὁ ἐξαναγκασμὸς δ' οὗτος, ὁ τοιοῦτος συστηματικὸς καὶ ἀπροκάλυπτος κατὰ τοῦ δικαίου ἀγὼν εἶνε ὁ δικαιολογῶν τὴν ποινήν, δι' ἧς ἐπιζητεῖται ἡ ἐξουθένωσις τῆς ἰσχύος τῆς ἐγκληματικῆς βουλήσεως καὶ ἡ ἀνόρθωσις καὶ ἐπικράτησις τοῦ προσβαλλομένου κανόνος τοῦ δικαίου.

Ἄλλ' ὑπάρχουσιν ἀδικήματα ἅτινα καίτοι διὰ θετικῆς κατὰ τοῦ δικαίου ἐνεργείας πραγματοποιούμενα οὐδαμῶς ἐκδηλοῦσι σταθερὰν τῆς βουλήσεως κατὰ τῶν κανόνων αὐτοῦ ἀντίθεσιν, τούναντίον δ' εἰσὶ

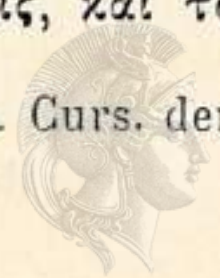
¹ Αὐτόθι σ. 27, 28 κλπ.

πράξεις μεμονωμένοι ἐκ παροδικῶν ὅλως περιστάσεων προκληθεῖσαι. Ἐν τῇ ἀναιρέσει λ. χ. ὑφίσταται ἀναντιρρήτως θετική κατὰ τοῦ δικαίου ἐνέργεια, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι ἐν τῇ θετικῇ ταύτῃ ἐνεργείᾳ ἐκδηλοῦται σταθερά τις τῆς βουλήσεως κατὰ τῶν κανόνων τοῦ δικαίου ἀντίθεσις. Ἡ ἀναίρεσις εἶνε τὸ προῖόν στιγμιαίου πάθους οὔτινος παρερχομένου πικρὰ καίτοι ἀνωφελῆς ἐπέρχεται ἢ μεταμέλεια. Ποῦ κεῖται ὁ ἀπροκάλυπτος καὶ σταθερὸς κατὰ τοῦ δικαίου ἐξαναγκασμός, ποῦ ἢ ἄρνησις τοῦ κύρους καὶ τῆς ὑποχρεωτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως; Οὐδὲν τούτων ἔχει ὑπόστασιν. Ὁ ἀναιρῶν τοῦναντίον ἀναγνωρίζει τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ κύρος τῶν κανόνων τοῦ δικαίου καὶ ὑποτάσσεται εἰς αὐτούς, τὸ ἔγκλημα αὐτοῦ μαρτυρεῖ οὐχὶ τὴν πρόθεσιν συστηματικοῦ κατὰ τῶν κανόνων τοῦ δικαίου πολέμου, πρὸς ἀναγκαστικὴν ἐπικράτησιν τῶν ὑπὸ τῆς ἰδίας βουλήσεως δημιουργηθέντων, ἀλλ' ἔλλειψιν μόνον ἐπαρκoῦς ψυχικῆς δυνάμεως πρὸς περιστολὴν τῶν ἰδίων παθῶν.

Τοῦ δικαιολογικοῦ, ἐπομένως, λόγου φανταστοῦ ἀποδεικνυομένου, πρόρριζος καταπίπτει καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ ἐρειδομένη θεωρία.

Ἄλλ' οὐδ' αἱ ἀντίθετοι θεωρίαι τῶν ἐν τῷ ἀντικειμενικῷ στοιχείῳ τοῦ ἀδικήματος ἀναζητούντων, ὡς εἴρηται, τὸν διακριτικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀξιοποίνου ἀπολήγουσιν εἰς ἀσφαλές τι πόρισμα δυνάμενον νὰ ὑποστῇ τῆς θετικῆς, τῆς ἐπὶ τῶν πραγμάτων βασιζομένης ἐρεῦνης τὸν ἔλεγχον. Διὰ τοῦ ἰδεώδους ὀφθαλμοῦ τῆς δικαιοσύνης παραβάλλοντες οὗτοι τὰ ἀντικείμενα καθ' ὧν ἐν τοῖς διαφόροις ἀδικήμασιν ἀπευθύνεται ἡ ἄδικος προσβολὴ καὶ διαβαθμίζοντες ταῦτα ἀποδίδουσιν αὐτοῖς μείζονα ἢ ἥττονα ἀξίαν καθιστῶσαν τὰ κατ' αὐτῶν ἀπευθυνόμενα ἀδικήματα ἀξιόποινα ἢ μὴ. Καὶ οἱ μὲν τούτων ὡς ἀξιόποινα ἀδικήματα θεωροῦσιν ἐκεῖνα ὧν ἀντικείμενον εἶνε ἢ ἐν γένει νόμιμος τάξις ἢ τὸ ἀντικειμενικὸν καλούμενον δίκαιον, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ καθ' ὑποκειμενικῶν ἥτοι ὠρισμένῳ προσώπῳ ἀνηκόντων δικαιωμάτων ἀπευθυνόμενα¹. Ἄλλ' ἀκατανόητον εἶνε τίνι τρόπῳ δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ τοιαύτη διάκρισις· διότι ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἀτομικῶν δικαιωμάτων καὶ τῆς ἐλευθέρας καὶ ἀπροσβλήτου ἐνασχήσεως αὐτῶν ἀποτελεῖται ἡ καθ' ὅλου νόμιμος τάξις, καὶ τὸ

¹ Unger. System des österr. allg. Privatr. II § 109. Puchta. Curs. der Institutionen. 3. Aufl. I s. 68 folg. κλπ.

ἀντικειμενικὸν δίκαιον ἔστι τὸ σύνολον τῶν κανόνων τοῦ δικαίου, τῶν ἀτομικῶν τούτων δικαιωμάτων τὴν προστασίαν σκοπεῖ καὶ καθορίζει τὸν κύκλον. Ὁ προσβάλλων, ἐπομένως, ὑποκειμενικόν τι δικαίωμα προσβάλλει συνάμα καὶ ἀναποφεύκτως, τὴν καθ' ὅλου νόμιμον τάξιν, τὸ καθ' ὅλου ἀντικειμενικὸν καλούμενον δίκαιον. Ἄλλοι ὡς ἀξιόποινον ἀδίκημα χαρακτηρίζουσι τὸ προσβάλλον τὰς θεμελιώδεις βάσεις τῆς νομίμου τάξεως, ἀλλὰ πειρώμενοι νὰ καθορίσωσιν ἀκριβέστερον τὴν ἔννοιαν τῆς φράσεως ταύτης καταλήγουσιν εἰς τὴν αὐτὴν, ὡς ἀνωτέρω, διάκρισιν μεταξὺ ἀντικειμενικοῦ καὶ ὑποκειμενικοῦ δικαίου.

Ἡ ἀποτυχία τῶν ἀπολύτων περὶ ποινῆς θεωριῶν εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ἀξιοποίνου πράξεως ὁμολογεῖται σήμερον ὑπὸ τῶν πλείστων συγγραφέων, ἐν οἷς καὶ οὐκ ὀλίγοι ἐκ τῶν ὁπαδῶν τῶν θεωριῶν τούτων συγκαταλέγονται¹. Οὕτω ἐνῶ ἡ θεμελιώδης αὐτῶν ἰδέα εἶνε ὅτι ἡ ποινὴ εἶνε ἀναπόφευκτος συνέπεια τοῦ ἀδικήματος, ἐξ αὐτοῦ καὶ μόνου τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς ἀντλοῦσα καὶ ὡς ἀναγκαία ἀνταπόδοσις αὐτοῦ ἐπερχομένη, ἀδυνατοῦσιν ἀφ' ἑτέρου νὰ εἰπωσιν ἡμῖν τίνα τὰ ἀδικήματα ἐκεῖνα ἅτινα τοιαύτην ἐφέλκονται συνέπειαν. Οὕτω ἡ ἰδέα τῆς ἀνταποδόσεως μένει κενὴ πάσης ἐννοίας διότι καταλείπει ἡμᾶς ἐν παντελεῖ ἀγνοίᾳ τῶν πράξεων αἵτινες χρήζουσι τοιαύτης ἀνταποδόσεως.

Ἐρευνήσωμεν ἤδη, ἂν ἐκ ταύτης πλειότερον δυνάμεθα νὰ ἀντλήσωμεν φῶς διὰ τὴν λύσιν τοῦ ἑτέρου θεμελιώδους προβλήματος, τοῦ καθορισμοῦ, τούτέστι, τοῦ εἶδους καὶ τοῦ μέτρου τῶν ποινῶν.

Τὸ ἔγκλημα χρήζει ἀνταποδόσεως, ἀλλὰ ποῖον τὸ κριτήριον καθ' ὃ ἡ ἀνταπόδοσις αὕτη ἐπιμετρεῖται. Ποῖον τὸ κατ' εἶδος καὶ κατὰ μέτρον ἰσάξιον τῷ διαπραχθέντι κακόν; Ὁρθῶς εἶπεν ὁ Heinze ὅτι ἡ ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως². Διότι ἀνέφικτος τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀντιλήψει εἶνε ἡ ἐξακρίβωσις τῆς ἀπολύτου ἠθικῆς ἀξίας τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων ἄνευ τῆς ἐξαρτήσεως αὐτῆς πρὸς ὠρισμένης κοινωνικῆς τάξεως καὶ ἐποχῆς τὰς περιστάσεις καὶ τὰς κρατούσας ἰδέας. Ἐν γενικὸν καὶ ἀπόλυτον μέτρον, εἰς αἰώνιος καὶ ἀμετάβλητος πῆχυς μόνον ἐν τῷ κόσμῳ

¹ Binding, Meyer κλπ.

² V. Holtzendorff's Handb. II σ. 297.

τῆς ιδέας ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐν τῇ πραγματικότητι δύναται νὰ ἔχῃ ὑπόστασιν. Ἀλλ' ἀδύνατος εἶνε καὶ ἡ ἐξεύρεσις τοῦ ἰσαξίου ἢ τοῦλάχιστον ἀναλόγου κακοῦ. Πρὸς τοῦτο ἐλλείπει ἀπὸ τῶν ἀπολύτων θεωριῶν θετικόν τι κριτήριον, ἀπομένει δ' εἰς τὴν αὐθαίρετον ἐκαστου κρίσιν ἀναλόγως τῶν περὶ δικαιοσύνης αἰσθημάτων του νὰ ὀρίσῃ τίς ἡ δικαία ἀνταπόδοσις ὀρισμένου ἐγκλήματος. Τὴν ιδέαν ταύτην λίαν προσφυῶς διηρμήνευσεν ὁ Bar : «ὁ Kant, λέγει, ὑπεστήριξεν ὅτι ὁ φονεὺς δέον νὰ ὑφίσταται τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου. Ἐτερος σοφὸς διδάσκει ἡμῖν σήμερον, ὅτε πρὸς τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου μεγάλη τηρεῖται ἐπιφύλαξις, ὅτι ἡ ἀληθὴς καὶ ὑπὸ τοῦ λογικοῦ ὡς ἀναγκαία ἐπιβαλλομένη ἀνταπόδοσις τοῦ ἐγκλήματος τούτου εἶνε ἡ ἰσόβιος κάθειρξις. Δύναται τις νὰ προσδοκᾷ ὅτι ἂν ποτὲ ἡ εἰκοσαέτις κάθειρξις ἀποτελέσῃ τὸν ἀνώτατον τῆς ποινῆς ὅρον, ἀκριβῶς εἰς τὸν ἀριθμὸν εἴκοσι θὰ ἀποδοθῇ ἰδιαιτέρα τις, ἀναγκαία καὶ μυστηριώδης ἰδιότης.¹»

Τὸν σκόπελον τοῦτον τῆς κατ' ἀξίαν ἐκτιμῆσεως καὶ ἀνταποδόσεως τῶν ἀξιοποίνων πράξεων ἀποφεύγων ὁ Kant ὑπεστήριξε τὴν ἀρχὴν τῆς ὁμοιοπαθείας ὡς τὴν μόνην ἐφαρμογὴν καὶ ἔκφρασιν τῆς αὐστηρᾶς καὶ ἀπολύτου δικαιοσύνης. Τότε μόνον, λέγει, ὁ ἐγκληματίας δὲν δύναται νὰ παραπονεθῇ ὅτι προσγίνεται αὐτῷ ἀδικία ὅταν ὑποστῇ κακὸν ὅμοιον ἐκείνῳ ὅπερ διέπραξε. Ἀλλ' ἡ ἀρχὴ αὕτη οὐδὲν ἕτερον εἶνε ἢ ἀπλὴ ἀναπαράστασις τοῦ ἀγρίου τῆς ταῦτοπαθείας νόμου (jus talionis), τοῦ ἀπαιτοῦντος «ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος»· μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἀντὶ τῆς ταυτότητος τῆς ποινῆς πρὸς τὸ ἐγκλημα, ἀπαιτεῖται ὁμοιότης κατὰ τὸ εἶδος ἢ κατὰ τὸ ἀποτέλεσμα. Οὐδαμῶς λαμβάνουσα ὑπ' ὄψει τὴν ἐσωτερικὴν τῆς πράξεως ἀξίαν, οὐδαμῶς ἐρευνῶσα τὸ ὑποκειμενικὸν αὐτῆς στοιχεῖον, τοῦτέστι τὴν βούλησιν τοῦ πράττοντος, ἐν μόνον ἀναγνωρίζει κριτήριον τὴν ἐξωτερικὴν τῆς πράξεως παράστασιν, ἀπὸ ταύτης καὶ μόνης ἀγομένη εἰς τὴν ἐξεύρεσιν ὁμοίου κακοῦ. Ἐπὶ πλείστων δ' ἐγκλημάτων εἶνε καὶ πρακτικῶς ἀνεφάρμοστος ὡς λ. χ. ἐπὶ τῶν κατὰ τῆς πολιτείας ἢ κατὰ τῶν ἡθῶν ἢ κατὰ τῆς τιμῆς ἐγκλημάτων. Ἡ ἐφαρμογὴ ἣν ἐπὶ τινων ἐκ τῶν τοιούτων ἐγκλημάτων ποιεῖται ὁ Kant ἀποτελεῖ ἐπαρκῆ τοῦ συστήματός του αὐτοκαταδίκη. Οὕτω

¹ Die Grundlagen des Strafr. σ. 74 § 11.

14 ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ ΤΗΣ ΠΟΙΝΗΣ

λ. χ. ἡ ἐξύβρις δέον νὰ τιμωρῇται δι' αἰτήσεως δημοσίου συγγνώμης συνδεομένης κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ δι' ἀσπασμῶν τῆς χειρός, ὁ βιασμός καὶ ἡ παιδεραστία δι' ἐκτομῆς !

Ὁ Hegel τὸναντίον διδάσκει ὅτι ἡ ποινὴ δέον νὰ ᾖ οὐχὶ ὅμοιον κατ' εἶδος ἀλλ' ἴσον κατ' ἀξίαν κακὸν πρὸς τὸ ἔγκλημα. Ἀλλὰ δὲν διδάσκει ἡμῖν καὶ τὰ μέσα τῆς ἐξακριβώσεως τῆς τοῦ ἐγκλήματος ἀπολύτου ἠθικῆς ἀξίας—ἀσχέτως πρὸς τὰς ἰδέας ὠρισμένης κοινωνίας καὶ ἐποχῆς—οὐδὲ τῆς ἀντιστοίχου ἀξίας ἐν τῇ ποινῇ.

Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τῶν θερμότερων τῆς σχολῆς αὐτοῦ ὁπαδῶν, ὁ Berner, ὁ ἕνεκα τοῦ μακροῦ καὶ γονίμου ἐπιστημονικοῦ βίου του ἀποκληθεὶς Νέστωρ τῆς Γερμανικῆς ποινικῆς ἐπιστήμης, ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ ἐξεύρεσις τῆς ἀξίας τῶν ἀξιοποίνων πράξεων αἶνε ἔργον τῆς πείρας λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν δεδομένων κοινωνικῶν περιστάσεων καὶ τῶν ἐθνικῶν ἡθῶν καὶ ἰδεῶν τῶν καθοριζομένων ὑπὸ τῶν κατὰ τόπον καὶ χρόνον ὄρων ¹ ».

Ἄλλος δ' ἐπίσης κεκηρυγμένος τῆς Ἑγελειανῆς σχολῆς ὁπαδός, ὁ Hälschner, ἔτι σαφέστερον ἀνομολογεῖ ὅτι διὰ τὸ δίκαιον μέτρον τῆς ποινῆς «δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ εἰς ἀπόλυτος, ἐν πάσῃ ἐποχῇ ἰσχύων κανὼν. Ὁ καθορισμὸς τοῦ μέτρου τούτου ὡς καὶ τοῦ εἴδους τῶν ποινῶν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν δεδομένων κοινωνικῶν περιστάσεων καὶ ἡ νομοθεσία ἐν τῷ καθορισμῷ τῶν ποινῶν δὲν δύναται νὰ καθοδηγῇται εἰμὴ ἐκ λόγων σκοπιμότητος. Οὕτω δὲ ἡ ποινὴ προσλαμβάνει τὸν χαρακτῆρα τοῦ μέσου πρὸς προστασίαν καὶ διαφύλαξιν τῶν δημοσίων συμφερόντων, τοῦ ὠφελίμου τῇ κοινωνίᾳ» ².

Εἰς τὸ αὐτὸ δ' ἀπολήγουσι συμπέρασμα καὶ πᾶσαι αἱ θεωρίαι ἐκείνων οἵτινες τὴν ἰδέαν τῆς ἀνταποδόσεως ἀναμιγνύουσι τῇ ἰδέᾳ τῆς ὠφελείας, αἱ καλούμεναι μικταὶ θεωρίαι περὶ ὧν ὁ Feuerbach εἶπεν ὅτι «ἐκ δύο ἐσχισμένων ἐνδυμάτων ζητοῦσι νὰ συρράψωσι τὸ ἔνδυμα τῆς πολιτείας». Ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ἀπάρνησιν τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ δικαιολογικὸς λόγος τῆς ποινῆς κεῖται μόνον ἐν τῷ ἀδικήματι, ὅτι εἶνε ἡ δικαία αὐτοῦ ἀνταπόδοσις ; Δὲν ἀποτελεῖ πλήρη τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ἡ μεταφυσικὴ αὕτη ἀρχὴ δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὁδηγὸς εἰς τὸν ποινικὸν νομοθέτην πρὸς λύ-

¹ Lehrb. zehnte Aufl. σ. 30.

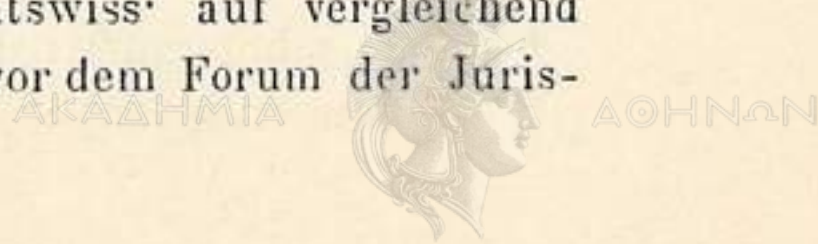
² Das Gem. Deutsch. Strafr. σ. 568, 570.

σιν τοῦ κυριωτάτου ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ προβλήματος, ἐν τῷ καθορισμῷ, τοῦτέστι, τοῦ εἵδους καὶ τοῦ μέτρου τῶν ποινῶν ;

Ἡ πλήρης ἀδυναμία αὕτη ἐν ἣ εὐρίσκεται ἡ ἰδέα τῆς ἀνταποδόσεως ἵνα προσπορίσῃ ἡμῖν τὴν λύσιν τῶν κατ' ἐξοχὴν πρακτικῶν ἐκείνων ζητημάτων πρὸς ἣν κυρίως ἀποβλέπει ἡ ἔρευνα τοῦ δικαιολογικοῦ λόγου τῆς ποινῆς, ἔγκειται ἐν αὐτῇ τῇ φύσει αὐτῆς. Ἰδέα ἀόριστος, ἀφηρημένη, καὶ ἀσαφής, οὐδὲν θετικὸν περιέχουσα στοιχεῖον καὶ μὴ ἐπ' ἀσφαλοῦς βασιζομένη ἐδάφους, ἀδύνατον ἀναντιρρήτως εἶνε εἰς θετικὰ νὰ καταλήξῃ πορίσματα. Ἡ «κατηγορηματικὴ προσαγῇ» (Kant) καὶ «ἡ ἄρρησις τῆς ἀρνήσεως» (Hegel) ἢ «ἡ ἐξαφάνισις τοῦ ἀδίκου» (Hälschner) εἰσὶ φράσεις μόνον οὐδεμίαν θετικὴν ἐνέχουσαι ἔννοιαν. Ὑφ' οἵανδὴποτε δὲ καὶ ἂν παρουσιάζεται ἡ ἀνταπόδοσις μορφήν εἴτε ὡς ἀνάγκη ὑπὸ τοῦ ἠθικοῦ νόμου ἐπιβαλλομένη, εἴτε ὡς ἀνάγκη λογικὴ, ἢ αἰσθητικὴ (Herbart), οὐδὲν ἄλλο πραγματικῶς εἶνε ἢ τὸ αἶσθημα τῆς ἐκδίκησεως. Διότι εἰς οὐδεμίαν ἄλλην τῆς ἠθικῆς ἡμῶν φύσεως ἀνάγκην ἀνταποκρίνεται ἢ ἄνευ τινὸς σκοποῦ καὶ πρακτικῆς ὠφελείας ἀνταπόδοσις τοῦ κακοῦ διὰ τοῦ κακοῦ. Τοῦτο δὲ μόνον περιέχει τὸ ἀληθές ὅτι ἡ ἀρχικὴ μορφή τῆς ποινῆς, ὡς ἡ μελέτη τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς ἀνεξίξεως βεβαιοῖ, ἦτο ἡ ἀπὸ τοῦ ἐνστίκτου τῆς αὐτοσυντηρήσεως ἀπορρέουσα ἐκδίκησις¹. ἄλλὰ τὸ τυφλὸν τοῦτο τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἐνστικτον, τὸ ἄνευ τελικοῦ σκοποῦ καὶ ἄνευ κανόνος, βαθμηδὸν καὶ διὰ τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ ὑπετάγη εἰς κανόνας μόνον ἐκ τῶν κοινωνικῶν σκοπῶν καὶ ἀναγκῶν ἐκπηγάσαντας. Καὶ πᾶσα δὲ περαιτέρω τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἀνέλιξις μόνον διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ καὶ τῆς συμφώνου τῷ σκοπῷ τούτῳ διαμορφώσεως ἔσται ἐφικτή.

Ἄλλ' ἡ ἰδέα τῆς ἀνταποδόσεως προσκρούει καὶ εἰς ἑτέραν ὁμοίως ἔμφυτον αὐτῇ καὶ ἐπομένως ἀνυπέρβλητον δυσχέρειαν. Διότι αὕτη παρίσταται ἀρρήκτως συνδεδεμένη καὶ δὲν δύναται εἰμὴ νὰ συμβαδίξῃ μεθ' ἑτέρας, ἐξ ἴσου μεταφυσικῆς, τῆς περὶ ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως ἰδέας. Ἡ ἀναγκαία τῆς ἀνταποδόσεως προϋπόθεσις εἶνε ὅτι ὁ πράττων ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἢ νὰ μὴ πράξῃ, ὅτι ἐλευθέρων

¹ Post.—Bausteine für eine allgemeine Rechtswiss. auf vergleichend ethnologischer Basis.—Kohler.—Shakespeare vor dem Forum der Jurisprudenz. II.—F. v. Liszt. Lehrb. § 5.

εἶχε τὴν ἐκλογὴν, καὶ ἐκ ταύτης αὐτοῦ τῆς ἐλευθέρας ἐκλογῆς ἀπέρ-
ρευσεν ἡ ἀντιβαίνουσα τῷ δικαίῳ πρᾶξις του.

Ἄλλ' ἡ προϋπόθεσις αὕτη καὶ ἀρχαιότερον, ἰδίως ὅμως ἐν τοῖς
τελευταίοις χρόνοις, πανταχόθεν προσβαλλομένη ἤρξατο ἐπαισθητῶς
νὰ κλονίζεται. Διότι μετὰ δυνάμεως ἀντλουμένης ἐκ τῆς θετικῆς
σκέψεως καὶ παρατηρήσεως ὑποστηρίζεται ὅτι καὶ ἡ ἀνθρωπίνη βού-
λησις ὑπείκει εἰς τὸν γενικὸν τοῦ αἰτιατισμοῦ νόμον, τὸν διέποντα
σύμπαντα τὸν τε ὕλικὸν καὶ ἠθικὸν κόσμον. Συνωδὰ τῷ νόμῳ τούτῳ
οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ τελεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ (*causa sui*) ἀλλὰ πᾶσα ἐν
αὐτῷ γινομένη μεταβολὴ εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα ἄλλης προγενεστέρας
ἄνευ τῆς ὁποίας καὶ αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ ὑπόστασιν. Ἄνευ πα-
ραγωγῆς λόγου, ἄνευ κινητηρίου αἰτίας πᾶσα κίνησις αὐτῆς εἶνε ἀκα-
τανόητος, ὡς καὶ πᾶσα κίνησις τῆς ὕλης. Μεταξὺ δὲ πλειόνων καὶ
πολλάκις ἀντιθέτων αἰτιῶν αἵτινες ἐν ἡμῖν ἀντιπαλαίουσι νικᾷ ἡ
ἰσχυροτέρα, καὶ αὕτη δίδει τὴν ὀριστικὴν εἰς τὴν βούλησιν διεύθυν-
σιν, αὕτη κινεῖ τὴν χεῖρα ἡμῶν πρὸς δρᾶσιν ἢ κρατεῖ εἰς ἀδράνειαν
καὶ ἀπραξίαν. Ἡ ἰσχυροτέρα αἰτία ἀποφασίζει πάντοτε, ἡ δὲ πρᾶξις
ἔπεται ταύτῃ ἀναγκαιῶς καὶ ἀνελλιπῶς ὡς τὸ κύλισμα τῆς ὠθηθεί-
σης σφαίρας μετὰ τὴν ὥθησιν.

Τῇ ποινικῇ ἐπιστήμῃ δὲν ἀνήκει βεβαίως ἡ ἔρευνα καὶ ἡ λύσις τοῦ
φλέγοντος τούτου φιλοσοφικοῦ προβλήματος· ἀλλ' οὐχ ἥττον ἐπιβάλλ-
εται αὐτῇ τὸ καθήκον ἵνα μὴ τὰς θεωρίας αὐτῆς στηρίξῃ ἐπὶ προϋ-
ποθέσεων ὧν ἡ ὑπαρξίς καὶ ἡ ἀλήθεια ἐκ βάθρων διασαλεύεται. Οὐ-
δεμίαν, ἐπομένως, προσπορίζεται ὠφέλειαν ἡ γνώμη ἐκείνων οἵτινες
ἐπιμένοντες τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως νὰ θεωρῶσιν ὡς τὸ ἀπο-
κλειστικὸν τοῦ ποινικοῦ δικαίου κρηπίδωμα, ὡς τὴν ἀναπόφευκτον αὐ-
τοῦ προϋπόθεσιν, τὴν ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς, ὡς ξένον τῇ
ποινικῇ ἐπιστήμῃ χαρακτηρίζοντες ἔργον, καταλείπουσι τῇ φιλο-
σοφίᾳ¹. Ἀφοῦ ἡ φιλοσοφία δὲν δύναται νὰ παράσχῃ ἡμῖν τὴν ἀπό-
δειξιν ταύτην, ἀφοῦ ἡ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως πίστις
ἤρξατο πάντοθεν νὰ καταρρέῃ, πῶς ἐπ' αὐτῆς δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ
στηρίξωμεν τὴν ἰδέαν τῆς ποινῆς;

¹ Hälschner· αὐτόθι σ. 183.—Schaper Handb. von Holtzendorff's. II
σελ. 152.

Ἐκ τῆς μέχρι τοῦδε γενομένης ἐρεύνης ἔν, ἐπὶ τέλει, δυνάμεθα ἀρνητικὸν νὰ συναγάγωμεν πόρισμα: «ὅτι ἡ ἰδέα τῆς ἀνταποδόσεως δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς δικαιολογικὴ βάση τῆς ποινῆς, μὴ δυναμένη νὰ διαγράψῃ τὸν κύκλον τῆς ἐνεργείας τοῦ δικαιώματος τούτου, αὕτῃ δὲ καθ' ἑαυτὴν ἐπὶ καταρρεύσεως στηριζομένη βάσεως.» Στρέψωμεν ἤδη τὰ βλέμματα ἐπὶ τὴν ἀντίπαλον ἰδέαν καὶ ἐρευνήσωμεν ἂν ἐκ ταύτης ὀρμώμενοι δυνάμεθα εἰς θετικὰ νὰ καταλήξωμεν πορίσματα.

Ὁ σκοπὸς εἶνε ὁ δικαιολογικὸς λόγος τῆς ποινῆς· μόνον δι' αὐτοῦ ἐξηγεῖται καὶ δύναται νὰ ἔχῃ ὑπαρξιν ἡ ποινή: ἰδοὺ ἡ κεντρικὴ ἰδέα περὶ ἣν, ὡς ἐρρήθη, περιστρέφονται πᾶσαι αἱ σχετικαὶ περὶ ποινῆς θεωρίαι.

Τὴν ἀλήθειαν καὶ βασιμότητα τῆς δόξης ταύτης δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν μεταρσιούμενοι διὰ τῶν πτερύγων τῆς φιλοσοφίας ὑπεράνωθεν τοῦ κόσμου τούτου, ὡς οἱ συνήγοροι τῶν ἀπολύτων θεωριῶν ποιοῦσι πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ὅλως θεωρητικῶν καὶ ἀφηρημένων αὐτῶν δογμάτων, ἀλλ' ἐν τῷ γήινῳ τούτῳ κόσμῳ ἐμμένοντες καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ἐξελισσομένην ζωὴν παρατηροῦντες ἀπ' αὐτῆς θέλομεν πορισθῇ τὰ ἀναγκαιοῦντα ἡμῖν στοιχεῖα. Ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη δὲν πλανᾶται πλέον εἰς τὰ αἰθέρια τῆς μεταφυσικῆς ὕψι πρὸς ὑποστήριξιν ἰδεῶν αἵτινες δὲν πηγάζουσιν ἐκ τῆς θετικῆς τῶν πραγμάτων ἐρεύνης, ἀλλ' εἰσὶν ἀπλαῖ ὑποθέσεις κεναὶ πάσης πραγματικῆς βάσεως. Ἐν τοῖς ὁρίοις τοῦ ἐπιστητοῦ περιλαμβάνεται μόνον ὅ,τι ὑποπίπτει εἰς τὴν θετικὴν τοῦ ἀνθρώπου ἔρευναν, ὅ,τι δύναται νὰ γίνῃ ἀντικείμενον παρατηρήσεως. Πέραν τῶν ὁρίων τούτων ὁ κύκλος τῆς ἐπιστήμης παύει καὶ ἄρχεται ὁ κύκλος τῆς τυφλῆς, τῆς ἄνευ ἐλέγχου καὶ ἐρεύνης πίστεως, ἐφ' ἧς καὶ μόνῃς βασίζονται πᾶσαι αἱ περὶ ὑπερφυσικῶν δυνάμεων καὶ περὶ θρησκείας ἰδέαι.

Τὴν ἐν ταῖς κοινωνίαις ὑπαρξιν τῆς ποινῆς δυνάμεθα μόνον νὰ ἐξηγήσωμεν, συνδέοντες ταύτην πρὸς τὴν γέννησιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ καθ' ὅλου δικαίου, ἐν ᾧ καὶ τὸ ποινικὸν δίκαιον, ὡς μέρος αὐτοῦ, περιλαμβάνεται.

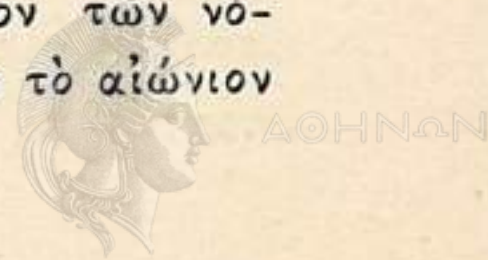
Τῆς θετικῆς ταύτης ἐρεύνης πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς πηγῆς ἀφ' ἧς τὸ καθόλου δίκαιον ἀπέρρευσε πρωτεργάτης εἶνε ὁ γίγας τῆς Γερμανικῆς ἐπιστήμης, οὗτινος προσφάτως ἔτι ἐθρήνησε τὸν θάνατον ἡ πατρίς

αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτῆς σύμπας ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος, ὁ Jhering. Ἐν τῷ μακρῷ καὶ θαυμασίῳ αὐτοῦ ἔργῳ «ὁ σκοπὸς ἐν τῷ δικαίῳ» ἀνατρέπων τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς ἐφ' ὧν μέχρι τοῦδε ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου ἐστηρίζετο, εἰς ἓν διὰ τῆς μελέτης τοῦ πραγματικοῦ κόσμου κατέληξε πόρισμα: «Ὁ σκοπὸς εἶνε ὁ δημιουργὸς τοῦ ὅλου δικαίου». Τοιοῦτον ἔχοντες ὁδηγὸν δυνάμεθα ἀσφαλῶς ἤδη νὰ βαδίσωμεν ἐπὶ τῆς ἀνοιγείσης νέας ὁδοῦ.

Τὸ «οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου ᾿φάνη» τοῦ Σοφοκλέους¹ μόνον ἐν τῇ ποιήσει δύναται νὰ ἔχῃ θέσιν. Τὸ δίκαιον δὲν προϋπῆρξε τοῦ ἀνθρώπου ἐξ ὑπερτάτης τινὸς καὶ ἀκαταλήπτου τῷ ἀνθρωπίνῳ πνεύματι δυνάμεως ἀπορρεῦσαν πρὸς πραγμάτων ἠθικῶν ἀρχῶν ὑπερτέρων πάσης ἀνθρωπίνης ἐπιδράσεως ὡς οἱ πιστεύοντες εἰς φυσικὸν ἢ ἀπόλυτον δίκαιον παραδέχονται. Τὸ δίκαιον παρήχθη διὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔνεκεν αὐτοῦ. Τὸ φυσικὸν ἐνστικτον τῆς αὐτοσυντηρήσεως, τὸ ἐγωϊστικὸν συμφέρον τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν ἀγαθῶν ὧν ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ ἀπολαύει ὁ ἄνθρωπος, καθωδήγησεν αὐτὸν καὶ ἄκοντα εἰς τὴν δημιουργίαν δυνάμεως τὴν καθολικὴν βούλησιν ἐκπροσωπούσης καὶ ὑπερέρας, ἐπομένως, τῆς ἀτομικῆς ἐκάστου βουλήσεως, ἣν αὕτη δύναται νὰ ὑποτάξῃ καὶ περιορίσῃ ἐντὸς τοῦ προσήκοντος αὐτῇ κύκλου ἐνεργείας.

Πρὸ τοῦ δικαίου ὡς μέσον πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἀναγκαιῶν τῇ ἀνθρωπίνῃ ὑπάρξει ὅρων ἐχρησίμευσεν ἡ βία, ἡ εἰς τὴν ἰδίαν βούλησιν ἐξαναγκαστικὴ καθυπόταξις τῆς ἀλλοτρίας βουλήσεως. Αὕτη δὲ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη τοῦ δικαίου μορφή, τὸ ἔμβρυον ἐξ οὗ ἐν τῷ κόσμῳ παρήχθη τὸ δίκαιον. Ὑπὸ τοῦ ἰδίου συμφέροντος κινούμενος ὁ ἄνθρωπος ἤχθη βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως εἰς τὸν μετριάσμον τῆς βίας καὶ ἐν τέλει εἰς τὴν δημιουργίαν κανόνων δι' ὧν ἀκριβῶς τὰ ὅρια αὐτῆς διαγράφονται. Ἐκ τῶν κανόνων τούτων, δι' ὧν ὀργανοῦται ἡ ἀναγκαία τῇ ἀνθρωπίνῃ ὑπάρξει βία ἀποτελεῖται τὸ δίκαιον. Ὅσον παράδοξον καὶ ἂν φαίνεται ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν σημερινῶν περὶ δικαίου ἰδεῶν κρινόμενον τὸ πόρισμα τοῦτο μαρτυρεῖται ὅμως ὑπὸ τῆς ἱστορίας. Τὸ δίκαιον δὲν εἶνέ τι ἀλλότριον καὶ ἀντίθετον τῇ βίᾳ,

¹ Ἡ Ἀντιγόνη δικαιολογούμενη πρὸς τὸν Κρέοντα διότι ἐναντίον τῶν νόμων τῆς πόλεως ἔθαψε τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς λέγει ὅτι ὑπήκουσεν εἰς τὸ αἰώνιον δίκαιον ὅπερ «ἀεὶ ποτε ζῇ, καὶ οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου ᾿φάνη».

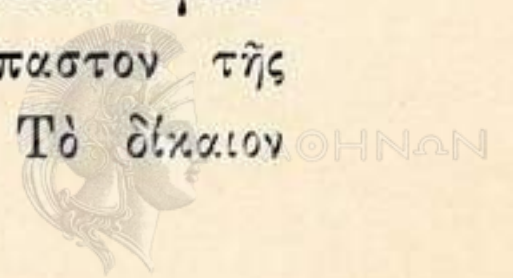

ἐπικρατῆσαν ταύτης διὰ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ἰσχύος, ἀλλὰ βαθμιαία μόνον ἐξέλιξιν αὐτῆς — ἐξέλιξιν ἀπαραιτήτως ἀναγκαία πρὸς τὴν ὑπαρξιν καὶ συντήρησιν τοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ βίου.» Καὶ ἂν ἔτι χιλίας καὶ ἑκατὸν φορὰς ἀνενεοῦτο τὸ δράμα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, λέγει ὁ Jhering, πάντοτε ἡ ἀνθρωπότης ἤθελε φθάσει εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον εἰς ὃ σήμερον εὕρισκόμεθα—εἰς τὸ δίκαιον. Ὁ ἄνθρωπος δὲν δύναται νὰ πράξῃ ἄλλως εἰμὴ νὰ δημιουργήσῃ κατάστασιν ἐν ᾗ καὶ μόνῃ ὁ ἐν κοινωνίᾳ βίος καθίσταται ἐφικτός».

Ὁ ἐν τῇ κοινωνίᾳ βίος μυρία παράγει ἐφαπτόμενα καὶ πολλάκις συγκρουόμενα ἀλλήλοις συμφέροντα, μυρίας μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὴν ὅλην κοινωνίαν σχέσεις. Τὸ δίκαιον χαράσσει τὴν γραμμὴν τὴν διαχωρίζουσαν τὰ ἀτομικὰ ταῦτα συμφέροντα, διαγράφει τὴν τροχίαν ἐν ᾗ ἐλευθέρως καὶ αὐτοβούλως δύναται νὰ κινῆται καὶ ὁρᾷ τὸ ἄτομον, καθορίζει τὰ δικαιώματα αὐτοῦ καὶ τὰς ὑποχρεώσεις, καὶ ἐν γένει δημιουργεῖ καὶ ἀπὸ πάσης προσβολῆς προστατεύει καὶ ἐξασφαλίζει τοιαύτην τάξιν πραγμάτων ἐν ᾗ καὶ μόνῃ ὁ ἐν τῇ κοινωνίᾳ βίος δύναται νὰ ἔχῃ ὑπαρξιν. Ἄνευ τοῦ δικαίου ὁ κοινωνικὸς ὀργανισμὸς οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν δύναται νὰ λειτουργήσῃ.

Ἡ ἀνάγκη αὕτη, ἡ πρακτικὴ καὶ ἀναπόδραστος αὕτη ἀνάγκη εἶνε ἡ δύναμις ἡ παραγαγοῦσα τὸ δίκαιον. Ἡ δημιουργία καὶ ἡ συντήρησις τῆς νομίμου ἐν τῇ κοινωνίᾳ τάξεως εἶνε ὁ μόνος αὐτοῦ σκοπὸς καὶ ὁ μόνος δικαιολογικὸς λόγος. Εἰς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ ὀφείλει καὶ τὸ ποινικὸν δίκαιον καθὸ μέρος τοῦ ὅλου δικαίου. Ἡ ποινὴ εἶνε ἐν τῶν ἀναγκαίων πρὸς πραγμάτων τοῦ σκοποῦ τούτου μέσων. Ὁ δικαιολογικὸς αὐτῆς λόγος κεῖται ἐν τῇ ἀναποτρέπτῳ αὐτῆς ἀνάγκῃ πρὸς προστασίαν καὶ συντήρησιν τῆς νομίμου τάξεως.

Ὁ κοινὸς οὗτος σκοπὸς συνδέει τὸ ποινικὸν δίκαιον πρὸς τὸ ἐν γένει δίκαιον. Ἀλλ' ὁ ἰδιάζων τοῦ ποινικοῦ δικαίου χαρακτήρ κεῖται ἐν τῷ τρόπῳ δι' οὗ τὴν πραγμάτων τοῦ κοινοῦ σκοποῦ ἐπιδιώκει. Ἐρρήθη ἤδη ὅτι ἡ βία, ὁ ἐξαναγκασμὸς τῆς κατ' ἰδίαν βουλήσεως οὐ μόνον δὲν εἶνέ τι ἀλλότριον τοῦ δικαίου, ἀλλὰ τὸναντίον ἔγκειται ἐν αὐτῇ τῇ ἐννοίᾳ αὐτοῦ ἀποτελοῦσα μέρος ἀναπόσπαστον τῆς οὐσίας καὶ τῆς πραγματικῆς τοῦ δικαίου ὑποστάσεως. Τὸ δίκαιον

ἄνευ τῆς βίας εἶνε λέξεις μόνον κενὴ πάσης πραγματικότητος, διότι μόνον ἡ βία προσδίδει εἰς τοὺς κανόνας τοῦ δικαίου πραγματικὴν ὑπαρξιν καὶ ἰσχύν. Μόνον διὰ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τῆς ἀντιτιθεμένης τῷ δικαίῳ ἀτομικῆς βουλήσεως ὁ σκοπὸς αὐτοῦ δυνατὸν ἐστὶ νὰ ἐπιτευχθῇ. Διὰ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ κατορθοῦται ἅφ' ἐνὸς μὲν ἢ εἰς τοὺς κανόνας τοῦ δικαίου ὑποταγὴ τοῦ ἀτόμου καὶ ἡ συνωδὰ τούτοις ἐκπλήρωσις τῶν ἐπιβαλλομένων αὐτῷ ὑποχρεώσεων, ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως αὐτῶν, ὡς λ. χ. πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐκ τῆς συμβάσεως ὑποχρεώσεων, ἢ τῶν πρὸς τὴν πολιτείαν τοιούτων, ἅφ' ἐτέρου δὲ ἡ ὑλικὴ ἐπανόρθωσις τῆς γενομένης ἤδη κατ' ἄλλοτρίων δικαιωμάτων προσβολῆς ἢ τὸν δικαιούμενον εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν ἐπαναφέρουσα. Ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει τὸ δίκαιον καταστέλλει τὸ ἀδίκημα ἐν τῇ γενέσει του, ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐξαφανίζει τὰ ἀποτελέσματα αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὸ ποινικὸν δίκαιον κατ' οὐδέτερον τῶν τρόπων τούτων ἐνεργεῖ. Διὰ τῆς ποινῆς δὲν καταστέλλεται, οὐδ' εἶνε φυσικῶς δυνατὸν νὰ κατασταλῇ τὸ γινόμενον ἤδη ἀδίκημα, δὲν ἐπανορθοῦται ἢ ἐκ τούτου προελθοῦσα ὑλικὴ βλάβη, ἀλλ' ἀποτρέπεται μόνον καὶ παρακωλύεται ἡ ἐν τῷ μέλλοντι τέλεσις νέων ἀδικημάτων. Ἄν μὴ εἰς τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἀπέβλεπεν ἡ ποινὴ οὐδένα ἤθελεν ἔχει θετικὸν λόγον ὑπάρξεως. Διότι ἡ μὲν ὑλικὴ ἐκ τοῦ γενομένου ἀδικήματος βλάβη δι' ἄλλων μέσων ἐπανορθοῦται, ὅπου τοῦτο ἐστὶν ἐφικτόν, ἢ δ' ἐξαφάνισις αὐτοῦ τούτου τοῦ ἀδικήματος εἶνε φύσει ἀδύνατος ὡς ἀδύνατος εἶνε ἡ ἐξαφάνισις παντὸς γεγονότος. «Οὐ γὰρ τὸ γεγονὸς ἀγέννητον ἔσται ποτὲ» εἶπεν ὁ Πλάτων. Ὁμοίως δὲ φύσει ἀδύνατος εἶνε καὶ ἡ διὰ τῆς ποινῆς ἐξαφάνισις τῆς ὑποκειμενικῆς τοῦ ἀδικήματος ὑποστάσεως, τῆς ἐκδηλωθείσης ὁδηλονότι ἐν αὐτῷ ἀντιθέσεως τῆς ἀτομικῆς βουλήσεως πρὸς τὸ δίκαιον ἦν ὡς σκοπὸν τῆς ποινῆς τίθῃσιν ὁ Hälschner¹. Ἡ ποινὴ δὲν δύναται νὰ ἐξαφανίσῃ τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ἤδη πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ δικαίου ἑλλειψιν σεβασμοῦ καὶ ὑποταγῆς, δύναται μόνον νὰ προλάβῃ νέαν τοιαύτην. Ἡ ἰδιάζουσα, ἐπομένως, τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀποστολή, ὁ ἰδιάζων τρόπος δι' οὗ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ κοινοῦ τῷ ἐν γένει δικαίῳ σκοποῦ ἐπιδιώκει, εἶνε ἡ ἀπὸ μελλόντων ἐγκλημάτων ἀπο-

¹ Αὐτόθι. σ. 31.

τροπή. Οὕτω ἡ προστασία ἦν τὸ ποινικὸν δίκαιον παρέχει εἰς τὴν νόμιμον τάξιν εἶνε οὐχὶ κατασταλτικὴ ἢ ἐπαγορευτικὴ ἀλλὰ προληπτικὴ.

Ἀπὸ τοῦ εἰδικοῦ δὲ τούτου χαρακτηρὸς ἐν φέρει ὁ διὰ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς ποριζόμεθα καὶ τὴν εἰδικότητα τῶν μέσων δι' ὧν οὗτος δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ.

Ἡ ἐνέργεια τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἄρχεται ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κόσμῳ ἐκδηλωθῇ ἡ κατὰ τῶν κανόνων τοῦ δικαίου ἀντίθεσις τῆς ἀτομικῆς βουλήσεως. Ἡ ἀφορμὴ ἡ ἐξεγείρουσα πρὸς ἐνέργειαν τὴν ἀγρύπνως παραφυλάττουσαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἰσχὺν εἶνε ἡ ἀποπειραθεῖσα ἢ τελεσθεῖσα κατὰ τῆς νομίμου τάξεως προσβολή. Διότι μόνον δι' αὐτῆς κατὰ δῆλον γίνεται τὸ ἀνυπότακτον καὶ ἐλαττωματικὸν τῆς τοῦ ἐγκληματίου βουλήσεως, ἡ κατὰ μείζονα ἢ ἐλάσσονα βαθμὸν τάσις αὐτῆς πρὸς τὸ ἔγκλημα, συνεπῶς δὲ κατὰ δῆλος γίνεται καὶ ὁ κίνδυνος τῆς ἐν τῷ μέλλοντι διαπράξεως νέων ἐγκλημάτων¹. Ἰνα ἡ ποινὴ δυνηθῇ νὰ προλάβῃ ταύτην ἀνάγκη κατὰ πρῶτον λόγον νὰ στειρεύσῃ αὐτὴν τὴν πηγὴν τοῦ κακοῦ, νὰ πατάξῃ αὐτὸ ἐν τῇ ρίζῃ του. Ἀνάγκη πρὸς τὴν βούλησιν τοῦ ἐγκληματίου νὰ στραφῇ καὶ ταύτης, εἰ δυνατόν, τὴν διεύθυνσιν νὰ μεταστρέψῃ. Εἰς τὸ τέρμα δὲ τοῦτο δύο φέρουσιν ὁδοὶ ἡ βελτιώσεις καὶ ἡ ἐκφοβήσεις τοῦ ἐγκληματίου. Διὰ τῆς βελτιώσεως ἡ δύναμις τῶν ἀντικοινωνικῶν, τῶν πρὸς τὸ ἔγκλημα ὠθούντων τὴν βούλησιν αἰτίων ἐξασθενεῖται, τοῦναντίον δ' ἐν τῇ βουλήσει ἐμφυτεύονται ἢ ὑπάρχοντα ἐνισχύονται τὰ ἀντιδρῶντα κατὰ τοῦ ἐγκλήματος αἷτια, τὰ παρορμῶντα εἰς σύμφωνον πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ δικαίου ἐνέργειαν. Διὰ τῆς ἐκφοβήσεως ἀφ' ἑτέρου τὸ ἐκ τοῦ ἐγκλήματος προσδοκώμενον ἐγωϊστικὸν συμφέρον καλύπτεται καὶ ἐξουδετεροῦται ὑφ' ἑτέρου ὁμοίως ἐγωϊστικοῦ συμφέροντος τῆς ἀποφυγῆς κακοῦ μείζονος ἢ καὶ ἴσου πρὸς τὴν προσδοκωμένην ὠφέλειαν.

Ἄλλ' ὅπου ἡ τοιαύτη ἔμμεσος τῆς ποινῆς ἐνέργεια, ἡ εἰς τὴν βού-

¹ Οὕτω ἐπαρκῆς δίδεται ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα ὅπερ ἀπευθύνει ταῖς σχετικαῖς θεωρίαις ὁ Binding λέγων ὅτι ἂν ἡ ποινὴ δὲν ἀπορρέῃ ἀπὸ τοῦ ἀδικήματος (κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν ἀπολύτων θεωριῶν) διατὶ τότε ἐπιβάλλομεν ποινὴν μόνον ἀφοῦ ἔλαβε χώραν ἔγκλημα ; Grundriss der Vorlesungen über Deutsch. Strafr. 2 Aufl. σ. 94).

λησιν τοῦ ἐγκληματίου ἀπευθυνομένη ἀποδεικνύεται ἀνεπαρκῆς καὶ ἀνίκανος ἵνα προλάβῃ τὸ κατὰ τῆς κοινωνίας ἀπειλούμενον κακόν, ὅταν ἡ βούλησις τοῦ ἐγκληματίου δεικνύηται ἀνεπίδεκτος πάσης μετατροπῆς καὶ ἀλλοιώσεως, ἀναγκαία παρίσταται ἡ ἄμεσος, ἡ μηχανική, ὡς εἶπεῖν, ἐνέργεια, ἡ τὸν ἐγκληματίαν ἐν φυσικῇ θέτουσα ἀδυναμία ἵνα τῆς κακοποιουῦ αὐτοῦ βουλήσεως τὰς ὑπαγορεύσεις ἐκτελέσῃ, ἡ διὰ τῆς κατακρατήσεως ἢ τῆς ἀποβολῆς ἀπὸ τοῦ κοινωνικοῦ κύκλου πραγματουμένη.

Ἡ βελτίωσις, ἡ ἐκφρόβησις, ἡ ἀφαίρεσις τῶν πρὸς τὸ ἐγκληματεῖν μέσων, εἰσὶν οἱ εἰδικοί καὶ διάμεσοι τῆς ποινῆς σκοποί, ἀπὸ τῆς ἐπιτεύξεως τῶν ὁποίων ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἐπίτευξις τοῦ τελικοῦ σκοποῦ, ἡ προστασία καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῆς νομίμου τάξεως. Ἐν τούτῳ δὲ κεῖται τὸ μόνον ἀλλὰ καὶ οὐσιῶδες τῶν σχετικῶν θεωριῶν σφάλμα, ὅτι αὗται ἓνα τῶν διαμέσων τούτων τῆς ποινῆς σκοπῶν ὡς κύριον καὶ τελικὸν αὐτῆς σκοπὸν ἐκλαμβάνουσαι τοῦτον ἔθεντο ὡς θεμελιώδη τοῦ ποινικοῦ δικαίου βάσιν, ἐνῶ μόνον διὰ τοῦ συνδυασμοῦ καὶ τῶν τριῶν τούτων στοιχείων δυνατόν ἐστὶ ἡ ποινὴ τελεσφόρως νὰ ἐνεργήσῃ. Ἡ ἀξία ὠρισμένου ποινικοῦ συστήματος δύναται μόνον νὰ κριθῇ ἐκ τῆς μείζονος ἢ ἐλάσσονος αὐτοῦ ἱκανότητος πρὸς ἐπίτευξιν καὶ τῶν τριῶν τούτων διαμέσων σκοπῶν δι' ὧν καὶ μόνον τὸ ἔργον τοῦ ποινικοῦ δικαίου καθίσταται ἐφικτόν.

Τὴν ἀνάγκην δὲ τῆς τοιαύτης τοῦ ποινικοῦ συστήματος διαμορφώσεως ἔτι μᾶλλον πρόδηλον καθιστᾷ ἡ ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις ἀρξαμένη ἀνθρωπολογικὴ καὶ κοινωνιολογικὴ τοῦ ἐγκληματίου ἐξέτασις, ἥτις μετ' ὅλας αὐτῆς τὰς ὑπερβολὰς καὶ διακυμάνσεις, παρέσχεν ἤδη ἡμῖν ἐν θετικὸν καὶ ἀναντίρρητον πόρισμα γενικῶς σχεδὸν ὡς ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια ἀναγνωρίζόμενον : τὴν διάκρισιν, τουτέστι, τῶν ἐγκληματιῶν εἰς ἐγκληματίας ἐκ συνηθείας καὶ ἐγκληματίας ἐκ περιστάσεως. Κατὰ τῶν πρώτων ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ὁποίων ἡ πρὸς τὸ ἐγκλημα τάσις ἐκ τῆς μακρᾶς ἔξεως βαθείας ἀπέκτησε ῥίζας οὐδεμίαν δύναται νὰ ἀσκήσῃ ἐπιρροὴν ἡ ἔμμεσος, ἡ ἐπὶ τῆς βουλήσεως τοῦ ἐγκληματίου ἀσκουμένη ἐνέργεια τῆς ποινῆς, καὶ ἀναγκαία δεικνυται ἡ ἄμεσος, ἡ μηχανικὴ κατ' αὐτῶν ἐνέργεια· τοῦναντίον δ' ἐπαρκῆς καὶ ἀποτελεσματικὴ δύναται νὰ ᾖ ἡ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς βουλήσεως ἐκείνων οἵτινες ἐκ τινος παροδικῆς περιστάσεως ὀρμώμενοι

πρὸς τὸ ἔγκλημα καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ὀλισθηρᾶς ὁδοῦ εὕρισκόμενοι εἰς δεκτικοὺς βελτιώσεως ἢ ἐκφοβήσεως.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τούτων ἀγόμενοι δυνάμεθα ἤδη ἀκόπως νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν λύσιν τῶν θεμελιωδῶν ἐκείνων τοῦ ποινικοῦ δικαίου ζητημάτων ἅτινα καὶ τὴν κυρίαν παρέχουσιν, ὡς ἐρρήθη, ἀφορμὴν εἰς τὴν περὶ τῆς δικαιολογικῆς βάσεως τῆς ποινῆς ἔρευναν.

Ἐπὶ τίνων περιπτώσεων δικαιολογεῖται ἡ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐνέργεια, τίς τοῦτέστιν ὁ κύκλος τῶν ἀξιοποίνων πράξεων; Ὡς ἀνωτέρω ἐδείχθη οὐδεμίαν ἢ ἰδέα τῆς ἀνταποδόσεως παρέχει ἡμῖν ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, καίτοι εἰς ποικίλας καταφεύγουσα θεωρητικὰς καὶ πάσας ἀνυποστάτους τῶν ἀδίκων πράξεων διακρίσεις. Μόνον ἀπὸ τοῦ σκοποῦ τῆς προστασίας τῆς νομίμου τάξεως ὡς δικαιολογικοῦ λόγου τῆς ποινῆς ὀρμώμενοι καταλήγομεν εἰς τὸ πόρισμα: ὅτι ἡ ποινὴ ἐν ἐκείναις μόνον ταῖς περιπτώσεσι δύναται νὰ ἔχῃ λόγον ὑπάρξεως καθ' ἃς πρόδηλος παρίσταται ἡ ἀνάγκη αὐτῆς πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Πᾶσα ἀντιβαίνουσα τῷ δικαίῳ πράξις διασεύει καὶ εἰς κίνδυνον ἐκτίθησι τὴν νόμιμον τάξιν, ἀλλὰ πᾶσα τοιαύτη πράξις δὲν εἶνε ἀξιόποινος διότι ἐν αἷς περιπτώσεσιν ὁ σκοπὸς τοῦ δικαίου, ἡ προστασία τῆς νομίμου τάξεως, δι' ἄλλων μέσων ἐστὶν ἐφικτός, ἢ χρήσις τῆς ποινῆς οὐ μόνον περιττὴ ἐστὶ ἀλλὰ καὶ ἀντίκειται αὐτῷ τούτῳ τῷ σκοπῷ οὕτινος τὴν πραγμάτωσιν ἐπιδιώκει. Διότι προσβάλλει ἄνευ δικαιολογικοῦ τινὸς λόγου αὐτὰ ταῦτα τὰ δικαιώματα ἅτινα προώριστα νὰ προασπίσῃ. Τὸν κύκλον, ἐπομένως, τοῦ ἀξιοποίνου ἀδικήματος καθορίζει ἡ ἀνάγκη ἢ δημιουργήσασα τὴν ποινὴν, ἥτοι ὁ σκοπὸς αὐτῆς.

Ἀλλ' ἡ καθ' ὠρισμένων ἀδίκων πράξεων ἀνάγκη τῆς ποινῆς συνάγεται οὐχὶ ἐκ γενικῶν τινων καὶ ἀναλλοιώτων, ἐκ τῶν προτέρων τεθειμένων ἀρχῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν διαφορῶν κατὰ τόπον καὶ χρόνον κοινωνικῶν περιστάσεων. Καὶ τὰ ὅρια, ἐπομένως, τοῦ ἀξιοποίνου ἀδικήματος μεταλλάσσουσιν ἐκάστοτε ἀναλόγως τῶν περιστάσεων τούτων. Αὕτη δὲ εἶνε καὶ ἡ κρατήσασα σήμερον ἐπὶ τοῦ ζητήματος δόξα¹.

Ὁμοίως δὲ ὁ σκοπὸς τῆς ποινῆς παρέχει ἡμῖν καὶ τὸ θετικὸν κριτήριον πρὸς ἐξεύρεσιν τοῦ εἵδους καὶ τοῦ μέτρου τῶν ἐπιβλητέων

¹ Ταύτην παραδέχονται οἱ Abegg, Geib, Temme, Bekker, Binding, Heinze, Meyer, Jhering, Liszt.

ὑπὸ τοῦ νομοθέτου ποινῶν. Ἄν ἡ ποινή, ὡς ἐδείχθη, σκοπῇ τὴν προστασίαν τῆς νομίμου τάξεως, ἐκεῖναι μόνον αἱ ποιναὶ εἰσὶ παραδεκταὶ αἵτινες ἄγουσι μὲν ἀσφαλέστερον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἀλλὰ συνάμα καὶ δὲν ὑπερβαίνουν τὸ ἀναγκαιῶν πρὸς ἐπίτευξιν αὐτοῦ μέτρον. Πᾶσα ὑπὲρ τὸ μέτρον τοῦτο χρήσις τῆς ποινῆς ἀποβαίνει ἄσκοπος, καὶ συνεπῶς ἀντικειμένη τῷ δικαίῳ οὔτινος ἡ οὐσία καὶ ἡ ὑπαρξίς συνταυτίζεται μετὰ τῆς τοῦ σκοπίμου. Διότι τὸ δίκαιον, ὡς ἀνεπτύχθη, ὑπὸ τοῦ σκοποῦ ἐδημιουργήθη καὶ μόνον δι' αὐτοῦ καὶ ἔνεκεν αὐτοῦ ἔχει ὑπόστασιν. Δίκαιον ἄνευ σκοποῦ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Ἐπομένως δικαία, τοὔτέστι σκόπιμος ποινή εἶνε μόνῃ ἡ ἀναγκαία ποινή.

Τὰ πορίσματα ταῦτα εἰς ᾧ ἄγει ἡμᾶς ἡ περὶ τοῦ δικαιολογικοῦ λόγου τῆς ποινῆς ἔρευνα καταδεικνύουσι συνάμα καὶ τίς ἡ ὁδὸς ἐφ' ἧς ἡ ποινικὴ ἐπιστήμη βαίνουσα ἐν τῷ μέλλοντι δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ ἔργον αὐτῆς. Ἡ ὁδὸς αὕτη εἶνε ἡ μελέτη τοῦ πραγματικοῦ κόσμου, ἡ διάγνωσις τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν καὶ περιστάσεων, ἡ ἔρευνα τῶν βιολογικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς γεννᾶται καὶ αὐξάνει τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ πρὸ τὰ πορίσματα ταύτης συνάδουσα διαρρύθμισις τῶν θετικῶν τοῦ ποινικοῦ δικαίου κανόνων. Μόνον διὰ τῆς μεθόδου ταύτης τὸ ποινικὸν δίκαιον δύναται νὰ ἐξέλθῃ τῆς στασιμότητος εἰς ἣν μέχρι τοῦδε κατεδίκασαν αὐτὸ αἱ ἀπόλυτοι θεωρίαι, αἱ ἐν ταῖς νεφέλαις τῆς μεταφυσικῆς τὴν ἐπιστήμην περικαλύψασαι δι' ὧν ἀμυδρὸν καὶ ἀσθενὲς ἠδύνατο νὰ διέλθῃ τὸ φῶς τὸ ἀναγκαιῶν πρὸς ποδηγέτησιν τοῦ ποινικοῦ νομοθέτου. Μόνον οὕτω τὸ ποινικὸν δίκαιον δύναται νὰ καταστῇ ἱκανὸν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἀληθοῦς αὐτοῦ προορισμοῦ ὅστις εἶνε ἡ καταπολέμησις τοῦ ἐγκλήματος.

Ὑπὸ τὴν σημαίαν τῶν ἰδεῶν τούτων μετ' ἀκλονήτου τασσόμενος πεποιθήσεως πρὸς ἐπικράτησιν αὐτῶν θέλω καὶ ἐν τῷ μέλλοντι συνεισφέρει τὴν ἀσθενῆ ἐργασίαν μου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

0070000000075

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

